

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi AMK

Viivi Kupiainen
Jonna Kosonen

NUORTEN KOKEMUKSIA SOSIAALISEN VERKOSTON
ANTAMASTA TUESTA JÄLKIHOULLON AIKANA

Opinnäytetyö
Helmikuu 2019

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2019
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijät
Viivi Kupiainen, Jonna Kosonen

Nimeke
NUORTEN KOKEMUKSIA SOSIAALISEN VERKOSTON ANTAMASTA TUESTA
JÄLKIHUOLLON AIKANA

Toimeksiantaja: SOMA-hanke

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kerätä nuorten kokemuksia sosiaalisen verkoston antamasta tuesta jälkihuollon aikana. Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös kerätä tietoa toimeksiantajan työn kehittämistä varten. Toteutimme opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena. Aineiston keräsimme viiden teemahaastattelun avulla, jotka toteutimme yksilöhaastatteluina. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Haastattelut osoittivat, että sosiaaliselta verkostolta saatu tuki oli nuorille tärkeää jälkihuollon aikana. Haastateltavien kokemukset olivat kuitenkin yksilöllisiä ja poikkesivat toisistaan. Pääsääntöisesti kaikki haastateltavat kokivat, että kaipasivat tai olisivat kaivanneet sosiaaliselta verkostolta tukea jälkihuollon aikana.

Toimeksiantajamme lisäksi tutkimusta voivat hyödyntää jälkihuollon työntekijät sekä muut itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelevät henkilöt. Jälkihuollossa olevien nuorten sosiaalisista suhteista on vähän tutkittua tietoa, vaikka juuri näiden nuorten itsenäistymisen ja tulevaisuuden kannalta sosiaalisen verkoston tuki on tärkeää. Opinnäytetyön tulosten pohjalta voisi tehdä jatkotutkimuksen siitä, millaista on laadukas jälkihuoltotyö.

Kieli
suomi

Sivuja 55
Liitteet 7
Liitesivumäärä 9

Asiasanat

Sosiaalinen verkosto, jälkihuolto, lastensuojelu, itsenäistyminen

THESIS
February 2019
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Authors

Viivi Kupiainen, Jonna Kosonen

Title

YOUNG PEOPLE'S EXPERIENCES ABOUT THE SUPPORT FROM THEIR SOCIAL NETWORK DURING AFTERCARE

Commissioned by the SOMA project

Abstract

In this thesis, the objective was to gather young people's experiences about the support from their social network during the aftercare. The thesis will also help the SOMA project to develop their activities. The thesis was made using methods of qualitative research. Data was accumulated by using interviews and analysed by using material focused content analysis.

According to the results, support from social networks is important for the young during their aftercare process. The experiences between the interviewees were different, but in general, they needed or would have needed support from their social network during the aftercare.

In addition to the SOMA project, the employees of the aftercare and employees working with youths trying to become independent, can also use the results of this research. There is little scientific data about social relations of young people in aftercare, even though the support from their social network is especially important for them for their future and becoming independent. On the basis of the results of this thesis, there could be follow-up research about what kind of aftercare work is of good quality.

Language

Finnish

Pages 55

Appendices 7

Pages of Appendices 9

Keywords

social network, aftercare, child welfare, becoming independent

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Lastensuojelu	6
2.1	Lastensuojelun asiakasprosessi	7
2.2	Lastensuojelulain mukaiset tukitoimet	8
3	Huostaanotto	9
4	Jälkihuolto	11
5	Sosiaalinen verkosto itsenäistyvän nuoren tukena	13
5.1	Sosiaalinen verkosto sosiaalisen tuen antajana	13
5.2	Sosiaaliohjaus	14
5.3	Vertaistuki	16
5.4	Itsenäistyvän nuoren arki	17
6	Aiheesta tehdyt aiemmat tutkimukset	20
7	Opinnäytetyön lähtökohdat ja toimeksiantajan kuvaus	23
8	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävä	24
9	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat	24
9.1	Laadullinen tutkimus	24
9.2	Nuorten taustatiedot ja haastateltavien valinta	25
9.3	Aineistonkeruumenetelmät	26
9.4	Haastattelujen litterointi	29
9.5	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	30
10	Tulokset	34
10.1	Ohjaajat ja muut viranomaiset tuen antajina	34
10.2	Kaveri- ja ystävyyssuhteet tuen antajina	37
10.3	Perhe ja suku tuen antajina	39
10.4	Eri yhteisöjen antama tuki	40
10.5	Sijaishuoltopaikasta saadut itsenäistymisvalmiudet	41
11	Johtopäätökset	42
11.1	Nuoren ja työntekijän välinen suhde ja sen laatu	42
11.2	Nuoren kaveri- ja ystävyyssuhteet sekä niiden laatu	45
12	Pohdinta	47
12.1	Luotettavuus ja eettisyys	48
12.2	Oppimisprosessi	51
12.3	Jatkotutkimusideat ja niiden hyödynnettävyys	53
	Lähteet	54

Liitteet

Liite 1	Tutkimuslupahakemus
Liite 2	Toimeksiantosopimus
Liite 3	Haastattelurunko
Liite 4	Suostumus tutkimukseen osallistumisesta
Liite 5	Esimerkki matriisitaulukon laatimisesta
Liite 6	Taulukko yläluokkien, päluokkien ja yhdistävän luokan muodostamisesta
Liite 7	Analyysipolku

1 Johdanto

Jälkihuollolla tarkoitetaan palveluja, jotka sosiaalihuollon on järjestettävä tukemaan lapsen tai nuoren elämää sijaishuollon jälkeen (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §). Laki kuitenkin antaa melko löyhän määritelmän jälkihuollolle ja sen tarjoamille palveluille, rahallista tukea lukuun ottamatta. Jälkihuolto on tärkeä, mutta edelleen hyvin tiedostamaton työkenttä lastensuojelussa. Jälkihuolto-termi on usein hyvin irrallinen, vaikka nuoret ovat kyllä kuulleet siitä. Harva nuorista kuitenkaan tietää, mitä se konkreettisesti tarkoittaa tai mitä palveluja se voi heille tarjota. Jälkihuollosta ja sen tarjoamasta tuesta on tehty vähän tutkimuksia, joten halusimme selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on jälkihuollon aikaisesta tuesta.

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, jonka tarkoituksena oli kerätä nuorten kokemuksia sosiaalisen verkoston antamasta tuesta jälkihuollon aikana. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli myös kerätä tietoa toimeksiantajamme työn kehittämistä varten. Toteutimme viisi yksilöhaastattelua jälkihuollon palveluita saaneille nuorille, joissa käytimme menetelmänä teemahaastattelua sekä haastattelujen apuna nuoren verkostokarttaa. Tulosten analysoinnissa käytimme menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön tietoperustassa selvitetään opinnäytetyömme kannalta merkittäviä käsitteitä, joita ovat lastensuojelu, huostaanotto, jälkihuolto, sosiaalinen verkosto, sosiaalinen tuki, sosiaaliohjaus, vertaistuki ja itsenäistyvän nuoren arki. Esittelemme myös opinnäytetyömme aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia, opinnäytetyömme lähtökohtia sekä toimeksiantajamme SOMA-hankkeen. Lisäksi avaamme tarkemmin opinnäytetyömme tutkimustehtävää, toteutusta, menetelmällisiä valintoja sekä tuloksia. Johtopäätökset-kappaleessa vahvistamme haastateltavilta keräämäämme aineistoa peilaten sitä teoriaan sekä aiempiin tutkimuksiin. Pohdintaosiossa tarkastellaan tavoitteiden saavuttamista, opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä, omaa oppimisprosessia sekä jatkotutkimusaiheita.

2 Lastensuojelu

Lapsella on oikeus hyvään elinympäristöön, jossa on mahdollista kasvaa ja kehittyä tasapainoiseksi aikuiseksi sekä tulla suojelluksi. Lasten suojelua varten Suomessa on säädetty lastensuojelulaki. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §.) Vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä on ensisijaisesti vanhemmilla tai huoltajilla, jolloin viranomaisten tehtävä on tukea heitä kasvatuksen tuomissa haasteissa (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Varsinaisen lastensuojelutyön lisäksi kunnat järjestävät myös ehkäisevää lastensuojelua, joka on suunnattu perheille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja lasten iänmukaista kehitystä. Ehkäisevää lastensuojelua tarjotaan kouluissa, nuorisolle suunnatuissa vapaa-ajan palveluissa, varhaiskasvatuksessa, lapsiperheiden käyttämässä terveyspalveluissa sekä erilaisissa sosiaalipalveluissa. (Lastensuojelulaki 88/2010, 3a §.)

Lastensuojelulain (417/2007) 4 §: n mukaan lastensuojelun tavoitteena on tukea lapsen kasvatustehtävään osallistuvia aikuisia. Yhtenä lastensuojelun tehtävänä on ennaltaehkäistä haasteita perheessä tai puuttua niihin jo varhaisessa vaiheessa. Mahdollisia ongelmia voivat olla esimerkiksi mielenterveyteen tai päih-teisiin liittyvät ongelmat tai perheen taloudelliset huolet. Lastensuojelussa on kyse aina lapsen edusta ja sosiaalityöntekijän onkin arvioitava lastensuojelun toimenpiteitä lapsen edun näkökulmasta. Päätöksissä on aina otettava huomioon se, että lastensuojelun toimenpiteet tukevat varmasti lapsen tasapainoista ja monipuolista kasvua. Niillä ei saa olla päinvastaista vaikutusta, jolloin lapsen tasapainoinen kehitys ja turvallinen kasvu ympäristö voisivat vaarantua. (Räty 2015, 8-9.) Lapsen eduksi katsotaan esimerkiksi tutut ja turvalliset ihmissuhteet, mahdollisuus koulutukseen, mahdollisuus saada hoivaa ja läheisyyttä, henkinen sekä fyysinen koskemattomuus sekä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä lasta koskevissa asioissa. Lapsen edun lisäksi toimenpiteissä on otettava huomioon myös lapsen mielipide ja toiveet. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 § - 5 §.)

2.1 Lastensuojelun asiakasprosessi

Lastensuojelu sekä ehkäisevä lastensuojelu ovat kunnassa järjestettäviä palveluita. Kunnan on tarjottava sellaisia lastensuojelun palveluita, jotka vastaavat olemassa olevaa tarvetta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 11 §.) Kunta päättää, järjestetäänkö palvelut itse vai hankitaanko ne ostopalveluina (Järvinen, Lankinen, Taajamo & Veistelä 2012, 62).

Lastensuojelun asiakasprosessi alkaa, kun lastensuojelua koskeva asia tulee ilmi jollekin lastensuojelussa työskentelevälle henkilölle. Kun asia on tullut ilmi, sosiaalityöntekijän on arvioitava, onko lapsella tarvetta lastensuojelun kiireelliselle avulle. Arvion lisäksi sosiaalityöntekijä tekee lapselle sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin, johon liittyen kartoitetaan myös lastensuojelun tarve. Palvelutarpeen arviointi voidaan jättää tekemättä, jos sosiaalityöntekijä katsoo, ettei tilanteessa selkeästi tulla tarvitsemaan lastensuojelun palveluita. (Lastensuojelulaki 1302/2014, 26 §; Rätty 2015, 253.)

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa sosiaalityöntekijä tarkastelee lapsen kasvuympäristöä ja huoltajien tai muiden lapsesta huolehtivien aikuisten edellytyksiä turvata lapsen iänmukainen kasvu ja kehitys. Sosiaalityöntekijä voi myös asiaan liittyen ottaa yhteyttä muihin lapsen elämässä mukana oleviin aikuisiin tai viranomaisiin. Lastensuojelutarpeen selvitys on aloitettava ja suoritettava ilman perusteettomia viivästyksiä. Kun asia tulee ilmi, selvitys on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ja sen on valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa. (Lastensuojelulaki 1302/2014, 26 §.)

Lastensuojeluasiakkuus alkaa selvityksen päätteeksi, jos sosiaalityöntekijä arvioi, että lapsen kasvuympäristö ei ole suotuisa iänmukaiselle kasvulle ja kehitykselle (Rätty 2015, 257). Lapsi voi myös itse omalla käytöksellään olla vaaraksi kehitykselleen. Joissakin tapauksissa asiakkuus aloitetaan sillä perusteella, että sosiaalityöntekijä arvioi lapsen tarvitsevan muista kuin kasvuympäristöön tai omaan käytökseen liittyvistä syistä lastensuojelun palveluja. (Lastensuojelulaki 1302/2014, 27 §.)

Lastensuojelun asiakkuuden alkamisen myötä lapselle täytyy tehdä asiakassuunnitelma. Se pyritään olosuhteet huomioon ottaen tekemään yhteistyössä vanhempien tai muun huoltajan kanssa. (Räty 2015, 271-272.) Asiakassuunnitelmaan kirjataan tuen tarpeet, työskentelyn tavoitteet ja ne palvelut, joita perheelle annetaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaan täytyy myös kirjata eriaävät mielipiteet tuen tarpeesta tai palveluista, jos joku suunnitelman teossa mukana ollut osapuoli on eri mieltä sosiaalityöntekijän kanssa. Asiakassuunnitelma tarkastetaan ja päivitetään aina tarvittaessa, mutta kuitenkin ainakin kerran vuodessa. (Lastensuojelulaki 1302/2014, 30 §.)

2.2 Lastensuojelulain mukaiset tukitoimet

Tukitoimia valittaessa lievin mahdollinen lapsen edun mukainen toimenpide on aina etusijalla (Räty 2015, 9). Lastensuojelun asiakkuuden alettua perheelle on välittömästi tarjottava erilaisia avohuollon tukitoimia. Lastensuojelulain (1302/2014) 36 §:ssä on lueteltu erilaiset avohuollon tukitoimet, joita ovat esimerkiksi perhetyö, tehostettu perhetyö, erilaiset terapiapalvelut sekä perhekuntoutus. Lastensuojelun on mahdollista myös tukea lasta ja perhettä taloudellisesti, esimerkiksi riittävien asumisolojen tai koulutuksen turvaamiseksi. Avohuollon tukitoimeksi lasketaan myös lastensuojelun työntekijältä saatava tuki ja apu tilanteen selvittämiseksi.

Avohuollon tukitoimena voidaan järjestää perhekuntoutusta. Jos se ei ole mahdollista, voidaan lapsi sijoittaa yksin lyhyeksi ajaksi, mikäli vanhemmat sekä 12-vuotta täyttänyt lapsi suostuvat siihen. Sijoitus on kuitenkin oltava perusteltavissa, esimerkiksi lasta kuntouttavana toimenpiteenä tai aikomuksena arvioida tuen tarpeita sijoituksen aikana. Avohuollon sijoitus voi tulla kyseeseen myös väliaikaisena ratkaisuna, jos vanhemmat tai lähipiiri eivät pysty sairastumisen tai muun painavan syyn vuoksi huolehtimaan lapsesta. (Lastensuojelulaki 88/2010, 37 §.) Avohuollon sijoitus ei saa olla vaihtoehto huostaanotolle ja huostaanottoon on ryhdyttävä, jos sen kriteerit täyttyvät. (Taskinen 2010, 69-73). Myös useampi peräkkäinen avohuollon sijoitus on harkittava tarkkaan ja sijoitusta on arvioitava kolmen kuukauden välein (Lastensuojelulaki 88/2010, 37a §).

Jos sosiaalityöntekijä arvioi, että lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat siinä määrin, että tilanteeseen on puututtava välittömästi, on vaihtoehtona kiireellinen sijoitus (Lastensuojelulaki 1302/2014, 38 §). Kiireelliseen sijoitukseen johtavia syitä voivat olla esimerkiksi akuutti väkivaltatilanne, lapsen pahoinpitelyepäily, vanhemman yllättävä sairastuminen, muu este lapsesta huolehtimiseen tai lapsen oma käytös (Taskinen 2010, 76-77).

Kiireellinen sijoitus kestää maksimissaan 30 vuorokautta, jonka jälkeen päätös raukeaa. Kiireellistä sijoitusta voi jatkaa vain tietyin ehdoin pidempään kuin 30 vuorokautta. Jos kiireellisen sijoituksen aikana tehdään huostaanottohakemus hallinto-oikeuteen, sijoitus voi jatkua ilman erillistä päätöstä. Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa myös siinä tapauksessa toiset 30 vuorokautta, jos niiden aikana on tarkoitus saada huostaanottohakemus tehtyä tai mahdollista lastensuojelun tarvetta ei ole saatu selvitettyä ensimmäisen 30 vuorokauden aikana. Myös kiireellisessä sijoituksessa otetaan huomioon lapsen etu, jolloin sijoituspäätöksen on oltava lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki 1302/2014, 38 § - 38a §.)

3 Huostaanotto

Huostaanotto on viimesijainen ja asiakkaiden perustuslakiin pohjautuvaan itsemääräämisoikeuteen puuttuva lastensuojelulakiin kirjattu toimenpide. Koska huostaanotto on viimesijaisin vaihtoehto, on ennen huostaanottoon ryhtymistä kokeiltava avohuollon tukitoimia tai pystyttävä toteamaan, etteivät ne ole lapsen edun mukaisia. (Taskinen 2010, 84-85; Rätty 2015, 359.) Huostaanottoon ryhdytään, jos lapsen kasvuympäristö vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä vakavasti. Toinen mahdollisesti huostaanottoon johtava seikka on lapsen oma käytös, jolla lapsi vaarantaa terveyttään tai kehitystään vakavasti. Huostaanottoa arvioidessa on otettava huomioon, että se on varmasti lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §.)

Kasvuympäristössä voi olla monenlaisia puutteita, esimerkiksi lasta kasvattavan henkilön kykenemättömyys tehtävään mielenterveys- tai päihdeongelman vuoksi.

Kasvattajat voivat myös laiminlyödä lapsen terveydenhoitoa, jonka seurauksena lapsen kehitys voi vaarantua. Kasvuolot vaarantuvat myös silloin, jos lapseen kohdistuu väkivaltaa tai kaltoinkohtelua. (Räty 2015, 360-361.)

Lapsen vaarantaessa kehitystä omalla käytöksellään, on pystyttävä konkreettisesti osoittamaan, miten käytös vaarantaa kehityksen ja mitä toimenpiteitä asian ratkaisemiseksi on kokeiltu. Toiminnan täytyy olla jatkuvaa, eikä lapsen yksittäinen teko tai huono käytös johda huostaanottoon. Huostaanottokynnys voi ylittyä, jos lapsella on päihdeongelma tai hän tekee vakavan rikoksen. Lapsen mielen-terveysongelmat ja koulunkäymättömyys voivat tukea huostaanottopäätöstä, mutta tällöin tilanteeseen liittyy yleensä myös puutteelliset kotiolot. (Räty 2015, 364-365.)

Huostaanottoprosessiin liittyy useita eri vaiheita. Prosessin aloittaa lapsen asi-
oista vastaava sosiaalityöntekijä, joka valmistelelee huostaanoton (Lastensuojelu-
laki 417/2007, 41 §). Huostaanottoon liittyen on kuultava sekä lasta että vanhem-
pia tai muita huoltajia (Lastensuojelulaki 88/2010, 42 §). Valmisteluvaiheessa
lapselle tai nuorelle on valittava tuleva sijaishuoltopaikka. Vaihtoehtoina huos-
taanotossa, kiireellisessä sijoituksessa ja avohuollon sijoituksessa ovat perhe-
hoito, erilaiset perhekodit tai sijaishuoltolaitokset sekä koulukodit. Perhehoitoa
pidetään ensisijaisena vaihtoehtona ja laitoshuoltoon päädytään vain, jos lapsen
sijaishuoltoa ja riittäviä tukitoimia ei voida järjestää perhehoitoon. (Räty 2015,
474.)

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen sijaishuollon järjestämistä perhehoitajan ko-
dissa (Perhehoitolaki 263/2015, 3 §). Perhehoidon tavoitteena on tarjota kodin-
omainen ja turvallinen ympäristö, jossa lapsi voi solmia läheisen suhteen perhe-
hoitajan kanssa (Perhehoitolaki 236/2015, 1 §). Myös ammatillisen perhekodin
tarjoama sijaishuolto lasketaan kuuluvaksi perhehoitoon (Perhehoitolaki
263/2015, 4 §).

Huostaanotosta annetaan aina kirjallinen päätös, josta asianomaiset voivat valit-
taa hallinto-oikeuteen. Jos huoltaja tai yli 12-vuotta täyttänyt lapsi eivät vastusta
huostaanottoa, puhutaan suostumuksellisesta huostaanotosta. Tällöin alueen

johtavassa virassa oleva sosiaalityöntekijä vahvistaa huostaanoton. Jos joku asianomaisista vastustaa huostaanottoa, eli se on tahdonvastainen, asia viedään hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. (Taskinen 2010, 87-88.)

Huostaanottopäätökset tehdään aina toistaiseksi voimassaoleviksi ja huostaanotto päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 18-vuotta. Huostaanoton tarpeellisuutta on arvioitava huostaanoton ollessa voimassa. Jos huostaanoton jatkamiselle ei ole enää perusteita, lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee huostaanoton purkamisen. Alueen johtava viranhaltija vahvistaa purkupäätöksen. (Taskinen 2010, 88-89.)

4 Jälkihuolto

Huostaanoton ja sijaishuollon jälkeen moni lapsi tai nuori tarvitsee paljon tukea elämäänsä, jonka vuoksi lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuoltoa (Taskinen 2010, 150-151; Rätty 2011, 603). Jälkihuolto-oikeus kestää viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen tai siihen saakka, kun nuori täyttää 21-vuotta (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §). Jälkihuollon tavoitteena on tukea perheen jälleen yhdistämisen onnistumista tai nuorten itsenäistä elämää niin, että itsenäistytessään nuorella olisi tukiverkosto ja hän tulisi toimeen omillaan. Jälkihuollon aikana saatavat itsenäistymistaidot ja tuki koulutukseen hakeutumisessa ennaltaehkäisevät nuoren yhteiskunnasta syrjäytymistä. (Taskinen 2010, 151; Rätty 2011, 604.)

Jälkihuollon yksi palvelu on työntekijän antama neuvonta ja ohjaus. Sen lisäksi voidaan puhua psykososiaalisesta tuesta, jolla tarkoitetaan esimerkiksi tukihenkilöä tai tukiperhettä, verkoston kartoitusta tai vertaistukea. Jälkihuollossa olevan nuoren elämä on todennäköisesti ollut vuoristorataa ja nuori voi kokea olevansa hukassa. Jälkihuollossa on mahdollisuus käydä nuoren kanssa keskustelua tämän omasta minäkuvasta ja identiteetistä. Nuori voi haluta käydä keskustelua myös siitä, miksi asiat tapahtuivat ja mitkä syyt johtivat aikoinaan sijoitukseen. (Taskinen 2010, 153.)

Nuoren kanssa työskennellessä luottamus ja sen syntyminen ovat tärkeimpiä edellytyksiä asiakassuhteessa. Täytyy kuitenkin muistaa, että se rakentuu hitaasti eikä sitä voi pakottaa syntymään. Luottamukseen kuuluvat aikataulujen noudattaminen molemmin puolin, työntekijän vaitiolovelvollisuus ja tuttuus asiakkaan ja työntekijän välillä. Luottamuksen syntymisessä onkin kyse hyvin pitkälti siitä, että asiakkaalle välittyy kuva, että hänet ja hänen asiansa otetaan vakavasti. (Kiviniemi, Läksy, Matinlauri, Nevalainen, Ruotsalainen, Seppänen & Oikkonen-Vuokila 2014, 111-113.)

Työntekijän ja asiakkaan välisessä kohtaamisessa merkittävää on työntekijän kunnioitus asiakasta kohtaan sekä se, että hän osoittaa olevansa kiinnostunut nimenomaan kyseisestä asiakkaasta. Aidon kontaktin ja yhteyden luominen työntekijän ja asiakkaan välillä vaatii molemminpuolista läsnäoloa. Nämä tekijät mahdollistavat asiakkaalle hyväksytyksi tulemisen kokemuksen. Työntekijältä edellytetään herkkyyttä tarkastella ja löytää jokaisen asiakkaan kohdalla mielekkäin tapa käsitellä asioita. (Pesonen 2016, 161-163.)

Itsenäistymässä olevaa nuorta on tuettava myös taloudellisesti. Käytännössä nuori saa rahallista tukea ja sen lisäksi sosiaalityö kerää nuorelle itsenäistymisvaroja. Itsenäistymisvarojen suuruutta ei ole määritetty ja ne on tarkoitettu käytettäväksi huonekaluihin, koulutuksesta aiheutuviin kuluihin tai muihin itsenäistymiseen liittyviin menoihin. Sosiaalihuolto määrittää ajankohdan, jolloin nuori saa itsenäistymisvarat käyttöönsä. Yleensä ne annetaan nuoren jälkihuolto-oikeuden päätyttyä, eli viimeistään kun nuori täyttää 21-vuotta. (Taskinen 2010, 155.)

Jälkihuoltoon kuuluu myös lasta tai nuorta kasvattavan henkilön tukeminen. Tuki on tärkeää etenkin tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren sijoitus päättyy ja hän muuttaa takaisin kotiin. Tuki on yleensä taloudellista tukea ja lastensuojelun avo- huollon tukitoimia, joilla mahdollistetaan kotona asuminen sijoituksen päätyttyä. Vanhemmat voivat kaivata esimerkiksi perhetyön tukea vanhemmuuteen tai kotipalvelulta apua kodinhoidollisissa asioissa. (Räty 2015, 613.) Jälkihuolto voi olla myös konkreettista apua koulupaikan, työpaikan tai asunnon etsimisessä (Taskinen 2010, 154). Jälkihuolto tarjoaa myös erilaisia sosiaali- tai terveystieteiden palveluita, jos nuorella on niihin yksilöllinen tarve. (Räty 2015, 612).

Jälkihuollon päättyessä lapsella tai nuorella on oltava mahdollisuus yhdessä sosiaalityöntekijänsä kanssa laatia suunnitelma jatkosta. Jälkihuollon jälkeiseen suunnitelmaan kirjataan niitä tahoja, joiden puoleen on mahdollista kääntyä jälkihuollon päättyttyä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 76 §.) Suunnitelmaan voidaan myös kirjata ne tuet ja palvelut, joita on sovittu haettavan jälkihuollon jälkeen. Näitä voivat olla esimerkiksi erilaiset sosiaaliturvaetuudet. (Räty 2015, 614.)

5 Sosiaalinen verkosto itsenäistyvän nuoren tukena

5.1 Sosiaalinen verkosto sosiaalisen tuen antajana

Sosiaalinen verkosto tarkoittaa yksilön elämään kuuluvia kontakteja, joihin hän on yhteydessä (Mikkonen 2012, 34). Yleensä verkoston jäsenet ovat perheenjäseniä, ystäviä, sukulaisia, työkavereita, ammattilaisia ja viranomaisia. Sosiaaliselta verkostolta saadun tuen tarve ja merkitys vaihtelevat eri elämänvaiheissa. Sosiaalisen verkoston kautta ihminen on myös osa yhteisöä. Sillä ei ole merkitystä, kuinka usein yksilö tapaa sosiaalisen verkostonsa jäseniä vaan se merkitsee, että hän kokee nämä ihmiset itselleen tärkeiksi. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivé & Välimäki 2009, 144-145.)

Sosiaalinen verkosto -käsite pitää sisällään ne vuorovaikutussuhteet, jotka toimivat ylläpitävänä tekijänä yksilön sosiaaliselle identiteetille. Nämä edellä mainitut vuorovaikutussuhteet antavat yksilölle suojaa ja turvaa, tyydyttävät tarpeita, antavat konkreettista apua, neuvoja sekä ohjausta. Sosiaalinen verkosto on abstrakti käsite, joka mahdollistaa nuoren ihmissuhteiden kokonaisuuden hahmottamisen. Elämän mallit puolestaan rakentuvat ihmissuhteiden kautta. Vuorovaikutussuhteet mahdollistavat uusien ihmissuhteiden, henkisen tuen, informaation kulun ja materiaalsen avun ja palveluiden saannin. Vastoinkäymisiä kohdatessa sosiaalinen tuki on tarpeen jokaiselle ja vuorovaikutussuhteet ovat edellytys tuen saamiseksi. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007, 123-124.)

Sosiaalinen tuki käsittää ne tukitoimet, jotka ovat yksilön suoriutumisen ja tuen tarpeen kannalta merkittäviä. Sosiaalinen verkosto on välttämätön sosiaalisen tuen toiminnan kannalta. (Mikkonen 2009, 34-35.) Sosiaalinen tuki merkitsee huolehtimista, suotuisaa asennoitumista, hyväksymistä sekä arvontoa, jota ihminen kokee saavansa sosiaalisen tuen antajilta. Saatu tuki on ehdotonta silloin, kun ihminen tulee hyväksytyksi ehdotta omana itsenään. Tällöin ihmiselle tulee kokemus omasta arvokkuudestaan. Sosiaalisen tuen tarve määrittyy tapauskohtaisesti sosiaalisissa suhteissa. (Salmela 2006, 30,33.) Sosiaalinen tuki ei ole niin laaja termi kuin sosiaalinen verkosto. Sosiaaliseen verkostoon kuulumisen ei automaattisesti tarkoita sitä, että jokin henkilö on tuen ja avun antaja. (Immonen 2009, 35.)

Usein sijaishuollon päättyessä ystävät ja nuoren perhe nousevat yhä merkittävimiksi tuenantajiksi nuoren elämässä. Jälkihuollon työntekijät kuuluvat usein myös lähitukiverkostoon, joihin nuori voi tukeutua tarvittaessa. Usein nuori etäännytty sijaishuollon aikana läheiseksi tulleista ihmisistä sijaishuollon päättyessä. Sen vuoksi jälkihuollon asiakassuunnitelmassa turvataan, ettei nuori jää yksin vaan hänellä on ympärillä ihmisiä tukiverkostona. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 95-97.)

Jälkihuollossa työskenneltäessä on ottava huomioon jälkihuollon tukitoimien piirin ja nuoren sosiaalisen verkoston kannalta merkittävät henkilöt, kuten biologiset vanhemmat, huoltajat, sisarukset, sijaisperheet, lastensuojelulaitoksen työntekijät ja perhehoitajat. Merkittävien ja pitkäaikaisten aikuisten tuki on hyvin tärkeää itsenäistymisvaiheessa olevalle nuorelle, jonka vuoksi lähiverkoston kanssa tulee järjestää säännöllisiä tapaamisia ja kohtaamisia. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 97.) Tuki voi olla esimerkiksi nuoren sisarus- ja perhesuhteiden tukemista (Tasinen 2010, 153-154).

5.2 Sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjauksessa päämääränä pidetään asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttamista. Sitä voidaan käyttää ennaltaehkäisyyn tai korjaamaan jo olemassa

olevia ongelmia. Työskentely toteutetaan yhdessä asiakkaan ja työntekijän kanssa ja siinä otetaan huomioon myös asiakkaan elämän muut osa-alueet, kuten fyysinen ja psyykinen terveys sekä sosiaaliset suhteet. Myös asiakkaan voimavaroja ja toimintakykyä arvioidaan. Sosiaaliohjauksella on myös yhteiskunnallinen näkökulma, sillä sen myötä tavoitteena on lisätä osallisuutta yhteiskunnassa. (Helminen 2016, 15.) Laki määrittelee sosiaaliohjauksen seuraavasti:

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämönhallintaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2015, 16 §.)

Tavoitteena on parantaa yksilön arjen sujuvuutta sekä edistää yksilön elämönhallintaa. Elämönhallinnalla tarkoitetaan asiakkaan omaa kokemusta siitä, että elämän eri osa-alueet toimivat, jolloin myös elämänlaatu paranee ja muuntuu myönteisempään suuntaan. Arjenhallinta puolestaan käsittää elämän osa-alueet, joita ovat koulutus ja työ, asuminen, sosiaaliset suhteet sekä vapaa-ajan mielekkyys. (Helminen 2016, 15-16.)

Asiakkaan elämässä pyritään aina saamaan positiivista muutosta aikaiseksi. Tavoitteena on myös ehkäistä syrjäytymistä, sillä sosiaaliohjauksella pyritään puuttumaan sosiaalisiin ongelmiin ja tekemään myös korjaavaa työtä. Sosiaaliohjauksella pyritään lisäämään hyvinvointia asiakkaan eri elämänalueilla ja keskiössä on erityisesti yksilön sosiaalinen hyvinvointi. Pyrkimyksenä on, että asiakas selviytyy arjestaan mahdollisimman itsenäisesti, ottaen huomioon sen hetkisen toimintakyvyn ja voimavarat. (Helminen 2016, 16.)

Sosiaaliohjaus on prosessi, johon kuuluvia osia voi olla hankala erottaa toisistaan, koska niissä ei ole selkeää siirtymää. Prosessiin kuuluvat arviointivaihe, tavoitteiden sopiminen, suunnitelman tekeminen, työskentelyn seuranta sekä työskentelyn kirjaaminen. Arviointivaiheessa asiakkaan kokonaistilanne kartoitetaan ja jäsennetään. Tämä tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa niin, että asiakaskin tulee tietoiseksi omasta tilanteestaan. Yhdessä asiakkaan kanssa voidaan

etsiä ratkaisuja sekä auttaa asiakasta löytämään ja hyödyntämään omia voimavarojaan. Kun arvio on tehty, asiakkaan kanssa sovitaan tavoitteet ja laaditaan suunnitelma siitä, kuinka työskennellään tavoitteiden saavuttamiseksi. Prosessin aikana työskentelyn vaikuttavuutta arvioidaan ja tehdään näkyväksi dokumentoinnilla. (Helminen 2016, 18.)

Työskentelyn tukena voidaan käyttää erilaisia työmenetelmiä, joista valitaan asiakkaan tilannetta parhaiten palveleva. Sosiaaliohjauksessa asiakasta neuvotaan ja hänelle tiedotetaan asioista. Neuvonta voi koskea esimerkiksi erilaisia palveluita ja yhteiskunnan etuuksia. Sosiaaliohjauksen keskeisimpänä työmuotona on nimensä mukaisesti ohjaus, jossa asiakkaan elämää tarkastellaan yhdessä ja työskennellään tavoitteiden mukaisesti. Sosiaaliohjaukseen liittyy keskeisesti myös asiakkaan tukeminen vaikeassa elämäntilanteessa. (Helminen 2016, 19.)

Palveluohjaus on osa sosiaaliohjausta. Palveluohjauksella tarkoitetaan asiakkaan elämäntilanteen tarkastelua asiakkaan kanssa, samalla kartoittaen myös sopivia palveluita. Palveluohjauksessa työntekijä katsoo asiakkaan kanssa, mitä palveluita asiakas voi saada ja kuinka niitä haetaan. Sosiaaliohjaaja voi myös seurata sitä, onko asiakas hakenut ja käyttänyt sovittuja palveluita. Sosiaaliohjausprosessi on todella moninainen, ja sen aikana pyritään löytämään asiakkaalle myös sosiaalisia verkostoja, esimerkiksi vertaistuen myötä. Osana prosessia kartoitetaan asiakkaan tukiverkostoa, sekä työskennellään myös suhteiden parantamiseksi läheisiin. Sosiaaliohjausta ei tehdä yksin, vaan työ tapahtuu moniammatillisessa yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa. (Helminen 2016, 20.)

5.3 Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan yksilöitä, joilla on vastaava tilanne elämässään ja he pystyvät jakamaan kokemuksia keskenään (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 93). Sana vertaistuki tulee vieraskielisistä sanoista *self help* (oma-apu), *self-help support* (toiminnan tukijat), *mutual aid* (keskinäinen tuki) sekä *peer support*, joka tarkoittaa suomeksi vertaistukea, kannattajaa tai tukiryhmää. Vertaistuki luokitellaan kuuluvaksi sosiaalisen tuen termistöön. (Mikkonen 2009, 28.)

Vertaistuki on ainutlaatuista yksilön elämän hallintaa ja jaksamista parantavaa toimintaa, jota esimerkiksi viranomaiset eivät pysty tarjoamaan. Vertaistuessa voimaannuttavat kokemukset ovat keskiössä. Yhdessä muiden samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa koetaan onnistumisia, yhteen kuuluvuutta sekä kerätään rohkeutta. Luottamuksellisuus, kumppanuus ja vuorovaikutus ovat näissä suhteissa tärkeitä tekijöitä. Vertaistuen käyttö onkin lisääntynyt tänä päivänä sen myönteisten vaikutusten myötä. (Laaksonen 2004, 29-30.)

Vertaistuen myötä yksilö voi saada elämäänsä uusia sosiaalisia kontakteja (Myllykoski ym. 2004, 93). Vertaistuki on yleensä koettu tärkeäksi haastavissa elämänvaiheissa ja etenkin nuoret ovat kokeneet vertaisiin tukeutumisen helpomaksi, kuin aikuisilta avun pyytämisen. Henkilökohtaiset kokemukset auttavat ymmärtämään vertaistuen merkitystä. Vertaisten seura voi myös muokata yksilön arvomaailmaa ja moraalikäsitystä. (Laaksonen 2004, 30.)

Vertaisryhmä kokoaa samanlaisessa elämäntilanteessa olevat yksilöt yhteen. Vertaisryhmä tarjoaa myös tietoa, tukea, keinoja jaksamiseen sekä seuraa. Vertaisryhmän aktiviteetit voivat koostua esimerkiksi asioiden keskustelusta, erilaisista harrastuksista tai arjen toiminnoista (Myllykoski ym. 2004, 93).

5.4 Itsenäistyvän nuoren arki

Nuoruuteen liittyy vahvasti itsenäistymisen prosessi (Sinkkonen 2012, 63). Nuoren itsenäistymisprosessi etenee vaihe vaiheelta (Myllykoski, ym. 2004, 63). Jokainen yksilö itsenäistyy omaa tahtiaan ja siihen vaikuttavat esimerkiksi perheen rakenne ja tausta, sukupolvi, kuinka läheiset suhteet ovat vanhempiin, fyysinen murrosikä ja sen alkamisikä, aivot ja niiden kehityksen taso, kaverisuhteet, harrastukset sekä erilaiset ideologiat tai aatteet. (Sinkkonen 2012, 63.)

Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén (2007, 18) määrittävät nuoruuden jakautuvan varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. Aalbergin ja Siimeksen (2007, 70) mukaan myöhäisnuoruus sijoittuu 18–22 ikävuoden välille. Myö-

häisnuoruuden aikana yksilön aikaisempien elämänvaiheiden kokemukset jäsen-tyvät kokonaisuudeksi. Kaveri- ja seurustelusuhteiden merkitys korostuu ja niiden kautta opetellaan epäitsekäiden valintojen tekemistä. Emotionaalinen läheisyys mahdollistuu jälkinuoruudessa, jolloin sekä oman että toisen yksityisyyden kun- nioitus lisääntyy. Jälkinuoruuden aikana nuori käy läpi identiteetikriisin. Aikuisuu- teen vaikuttavien valintojen myötä nuori hakee paikkaansa yhteiskunnan jäse- nenä, jossa hänen tehtävänä on kantaa vastuu omalta osaltaan. (Aalberg & Siimes 2007, 70-71.)

Nuoruuden aikana selkiytetään itselle se, mitä elämä merkitsee ja mitä elämältä haluaa (Aaltonen ym. 2003, 13). Nuorelle muodostuu tunne onnistumisesta ja itsetunto lujittuu, kun hän suoriutuu iän mukana tulleista haasteista ja velvolli- suuksista. Tarvittavien tukimuotojen avulla nuoren itsenäistymiseen liittyvät asiat eivät tunnu enää niin haastavilta ja hän kasvaa ihmisenä löytäen omat voimava- ransa. (Myllykoski ym. 2004, 77.) Nuoruuden aikana lapsesta kehittyy oman per- soonallisuuden ja sosiaaliset piirit omaava aikuinen (Aaltonen ym. 2003, 13).

Itsenäistyminen ja itsenäinen elämä ovat jokaisen nuoren kohdalla omakohtaisia kokemuksia, joiden suunnittelussa edetään tavoitteiden kautta. Nuoren itsenäis- tymisvalmiudet, kyvyt, pyrkimykset ja mahdollisuudet määrittävät tavoitteiden ja välivaiheiden asettamisen. Todenmukainen ja järkevä tulevaisuuden suunnittelu sosiaalisen verkoston kanssa edistää tavoitteiden saavuttamista. (Myllykoski ym. 2004, 78-79.) Itsenäistyminen ei suoranaisesti merkitse sitä, että nuori asuu yk- sin, vaan nuoren asuminen voi olla tuettua, esimerkiksi opiskelupaikan asunto- lassa. Itsenäistymiseen kuuluu päivittäisten arjen taitojen harjoittelua, joita nuori harjoittelee jo ennen muuttamista pois kotoa tai sijaishuoltopaikasta. Näiden tai- tojen harjoitteluun nuori tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea. (Myllykoski ym. 2004, 50.)

Arjen taidot määrittävät sen, millaiset kyvyt ja valmiudet nuorella on selviytyä elä- miseen liittyvistä asioista kotona ja kodin ulkopuolella. Näiden taitojen myötä on mahdollista tarkastella sitä, kuinka itsenäinen nuori on. Arjen toiminnoissa it- senäistyminen merkitsee sitä, että nuorella on riittävä motivaatio hoitaa omaan

elämäänsä liittyviä asioita sekä kantaa vastuu omasta toiminnastaan ja tekemis-
tään valinnoista. Tehtävien ja toimintojen loppuun saattaminen omien kykyjen ra-
joissa sekä avun tarpeen arviointi ja sen pyytäminen tilanteen vaatiessa, kuuluu
myös itsenäistymiseen. Arjen taitoihin lasketaan kuuluvaksi päivittäiset toiminnot,
kuten esimerkiksi siivous, aamuherätyksistä huolehtiminen, pyykinpesu ja ruoan-
laitto. (Myllykoski ym. 2004, 53-55.)

Itsenäistymiseen kuuluu terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista huolehtimi-
nen omatoimisesti. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi terveelliset elintavat, riittävä
liikunta, henkilökohtainen hygienia, seurustelusuhteet ja seksuaalisuuteen liitty-
vät asiat, kuten ehkäisystä huolehtiminen. Omasta ulkonäöstä huolehtiminen, riit-
tävän unen saannin varmistaminen ja lääkityksestä huolehtiminen ovat merkkejä
siitä, että nuori pitää itsensä hoitamiseen liittyviä asioita merkityksellisinä. (Mylly-
koski ym. 2004, 52.)

Itsenäistymiseen liittyy oleellisena osana järkevän rahankäytön opettelu. Tähän
merkittävimpänä pidettyyn itsenäistymisen taitoon kuuluu rahan säästäminen,
laskujen maksaminen sekä budjetin laskeminen esimerkiksi viikoksi tai kuukau-
deksi kerrallaan. Viisaaseen rahankäyttöön kuuluu myös se, että nuori on tietoi-
nen omista tuloista, menoista ja tilinsä katteesta sekä hän kykenee arvioimaan,
millaisen summan lainaaminen on järkevää ja millaisena ajankohtana. (Mylly-
koski ym. 2004, 58-59.)

Toiminnanohjaus määritellään kyvyksi käsitellä kokonaisuuksia sekä jäsenellä
omaa toimintaa ennalta laaditun suunnitelman pohjalta. Toiminnanohjaukseen
kuuluu kyky laatia uusi suunnitelma, jos aiempi suunnitelma todetaan epäkäytän-
nölliseksi. Oman toiminnan ohjaaminen on välttämätöntä itsenäistyvän nuoren
jokapäiväisessä elämässä sekä arjessa. (Myllykoski ym. 2004, 56-57.) Toimin-
nanohjaukseen liittyy merkittävänä osana ajankäytön harjoittelu. Esimerkiksi ka-
lenterit, lukujärjestykset sekä päivä- ja viikkosuunnitelmat auttavat ajankulun si-
säistämässä ja ajankäytön suunnittelussa. (Myllykoski ym. 2004, 60-62.)

Itsenäistyvän nuoren elämään liittyy myös useita asiointiin kuuluvia toimintoja,
jotka tulevat vastaan arjessa. Näitä tilanteita voivat olla muun muassa pankki- ja

raha-asioiden hoitaminen, kaupassa käynti, lääkäriaajan varaaminen, Kelan tukiin tai avustuksiin liittyvien asioiden selvittely, aikatauluihin ja matkoihin liittyvät asiat sekä harrastuksia koskevien asioiden hoitaminen. Ennakointi ja suunnitelmallisuus on merkittävää asioinnin harjoittelussa. Esimerkiksi Kelan lomakkeiden täyttäminen etukäteen, kauppalistan laatiminen tai muistilistan kirjoittaminen ennen tärkeää tapaamista voivat auttaa itse tilanteessa toimimista. (Myllykoski ym. 2004, 63-64.)

Vapaa-aika ja sen viettotapa ovat suuressa roolissa itsenäistyvän nuoren elämässä. Vapaa-ajan ja muun ajan yhteensovittaminen sekä mieluisten vapaa-ajan aktiviteettien löytäminen voi tuottaa haasteita nuorelle. Nuorelle saattaa tulla eteen myös tilanteita, joissa hänen tulee valita tai kieltäytyä epäsuotuisista vapaa-ajan viettotavoista, joihin voi liittyä esimerkiksi huumeet ja alkoholi. Kaveripiiri vaikuttaa myös näiden valintojen tekemiseen merkittävästi. (Myllykoski ym. 2004, 65-66.)

Nuoren elämänlaatu kohenee itsenäistyessä, kun arjen ja elämänhallintaan liittyvät kyvyt kasvavat. Nuoren vastuunotto lisääntyy samalla eikä hän tarvitse tukea enää niin paljoa perheeltä tai muilta tärkeiltä aikuisilta. Arki alkaa sujua helpommin itsenäistymisvalmiuksien kasvaessa, jolloin nuorella jää enemmän voimavaroja esimerkiksi työhön tai opiskeluun hyödynnettäväksi. (Myllykoski ym. 2004, 77.)

6 Aiheesta tehdyt aiemmat tutkimukset

Opinnäytetyömme aiheesta on olemassa vähän tutkittua tietoa. Tutustuimme neljään opinnäytetyömme aihepiiriä lähellä olevaan tutkimukseen. Tutkimuksia, joihin tutustuimme, olivat Tuija Erosen toteuttama *Viisi vuotta huostaanotosta -Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista (2013)*, SOS-lapsikylän *Itsenäistyminen elämänvaiheena: osallistava vertaistutkimus sijais-*

huollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista (2012), Sarianna Reinikaisen tutkimus *Nuorisokodista maailmalle (2009)* sekä Riikka Korkiamäen väitöskirja *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa (2013)*.

Tuija Erosen seurantatutkimuksessa (2013) päämääränä oli huostaanotettujen lasten institutionaalisten polkujen seuraaminen huostaanoton jälkeen. Hän halusi selvittää, kuinka lasten institutionaaliset polut ovat muuttuneet huostaanoton jälkeen ja onko huostaanotto käynnistänyt lasten elämässä erilaisia prosesseja. Eronen selvitti tutkimuksessaan myös lasten tarinoita ja institutionaalisia polkuja huostaanoton jälkeen. Eronen määrittää institutionaalisen polun tutkimuksessaan katsauksena lasta koskeviin kirjauksiin ja tietoihin, joita eri organisaatiot ovat koonneet työskennellessään perheiden ja lapsen kanssa.

Aineisto tässä tutkimuksessa on koottu keväällä 2011 lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden laatimasta seuranta-aineistosta e-lomakekyselyjen ja ryhmähaastattelujen pohjalta. Tutkimuksen tuloksena on saatu tietää, että lapsen kanssa työskentely on yksilöllistä jokaisen lapsen kohdalla. Lasta täytyy tukea omassa tilanteessaan omien verkostojensa parissa myös huostaanoton jälkeen. (Eronen 2013, 9-10, 24.)

SOS Lapsikylät -järjestö on toteuttanut jälkihuoltoa koskevan osallistavan vertais-tutkimuksen, jossa sovellettiin myös toimintatutkimusta. Tutkimuksessa selvitettiin sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvointia ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena oli saada aikaan muutos pyrkimällä vaikuttamaan sijaishuollon ja erityisesti itsenäistymisvaiheen parantamiseen.

Tutkimuksen otanta oli 18-vuotta täyttäneet nuoret, jotka eivät olleet enää sijaishuollossa tai puolestaan olivat haastatteluhetkellä sijaishuollossa. Tutkimustuloksissa on kuvattu nuorten sijaishuollon aikana nousseita kokemuksia ja tunteita, jotka voivat vaihdella negatiivisten ja positiivisten tuntemusten välillä. Yhteenvetona voidaan todeta, että myönteisyys liittyy nuoren sisäiseen maailmaan ja tuntemuksiin, kun puolestaan kielteisyys koetaan taloudellisina haasteina tai huonona kohteluna. Nuorille on tärkeää saada kokemus siitä, että he ovat

merkityksellisiä jollekin sekä on olemassa ihmisiä, joihin he voivat tukeutua ja pyytää apua. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 9, 100-101.)

Sarianna Reinikaisen tutkimus *Nuorisokodista maailmalle (2009)* tarkastelee nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia kahden pääteeman kautta. Ensimmäinen pääteema oli nuorten kokemukset nuorisokodissa asumisesta. Toinen pääteema oli se, kuinka nuorisokodissa asuneet tytöt olivat selviytyneet aikuisena ja mitä merkitystä nuorisokodissa asumisella on ollut aikuisena selviytymiselle.

Tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteluja sekä kyselyjä menetelmänä käyttäen (Reinikainen 2009, 1-2, 5-6). Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että nuorisokodin kokemukset ovat olleet jokaiselle haastateltavalle yksilöllisiä ja merkittävintä on ollut se, kuinka haastateltavien yksilölliset tarpeet ja toiveet on huomioitu nuorisokodissa. Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista henkilöistä oli ollut haasteita itsenäistä elämää aloittaessaan, mutta esimerkiksi läheinen suhde nuorisokodin työntekijään on ollut voimaannuttava tekijä aikuisena selviytymisessä. Apua ja tukea aikuisena selviytymisessä on ollut tarjolla hyvin vähän, ja yksilöiden omat voimavarat ovat olleet merkittäviä tekijöitä selviytymisessä. Pääsääntöisesti nuorisokodissa elämisellä on tutkimushenkilöiden mukaan ollut positiivinen vaikutus jälkeen päin heidän elämässään. (Reinikainen 2009, 189-194.)

Riikka Korkiamäki tutki väitöskirjassaan yläkoululaisten kaverisuhteissa esiintyvää sosiaalista pääomaa. Hän halusi selvittää, mitä sosiaalinen pääoma tarkoittaa yläkouluikäisten nuorten keskuudessa ja tarkasteli teemaa vertaissuhteiden kautta. (Korkiamäki 2013b, 20-21.) Aineiston Korkiamäki keräsi kirjallisuudesta sekä haastatteleamalla yläasteikäisiä nuoria. Hän keräsi nuorilta aineistoa myös kirjallisesti esimerkiksi päiväkirjojen tai kirjoitelmien muodossa. (Korkiamäki 2013b, 72-73, 77.)

Tulosten mukaan sosiaalisella pääomalla voi olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvoinnille. Hyvät vertaissuhteet ovat nuorille voimavaroja

sekä antavat kokemuksen osallisuudesta ja ryhmään kuulumisesta. Nuorten vertaissuhteissa keskiössä ovat kokemus osallisuudesta, erilaiset tunteet, toimintamallit ja yhteiset nuorisokulttuurit. (Korkiamäki 2013a, 237-238.) Nuorilla on Korkiamäen (2013a, 153-155) mukaan kahdenlaisia vertaissuhteita: läheisiä ystäviä sekä löyhempi kavereiden verkosto, joka koostuu esimerkiksi harrastusporukasta tai koululuokasta. Etenkin läheiset ystävyysuhteet tarjosivat nuorille vastavuo-roista sosiaalista tukea, huolenpitoa sekä edistivät osallisuutta. Isommat kaveri-porukat olivat nuorille piiri, jossa viettää vapaa-aikaa yhdessä porukassa.

7 Opinnäytetyön lähtökohdat ja toimeksiantajan kuvaus

Opinnäytetyön toimeksiantaja on kehittämishanke SOMA, joka toimii vuosina 2016–2019 Kuopion ja Joensuun seudulla (SOMA-hanke 2018a). SOMA on lyhenne sanoista sosiaalinen pääoma (Lähteenmäki 2018). Keskiössä hankkeessa on järjestölähtöisen toimintamallin kehittäminen, jonka tarkoituksena on edistää lastensuojelutaustan omaavien 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten arjessa pärjäämistä. SOMA-hanke kuuluu valtakunnalliseen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmaan 2016-2019. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan kilpailla ammatillisten palveluiden kanssa. Rahoituksen SOMA-hanke saa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselta STEA: lta. (SOMA-hanke 2018a.) Hankkeella on matalan kynnyksen yksilö- ja ryhmätoimintaa, jolla tuetaan nuorten arkea ja tarjotaan mahdollisuus tavata muita samassa tilanteessa olevia. (Lähteenmäki 2018.)

Hankkeen tarkoituksena on kehittää toimintamalli, jolla tuetaan kohderyhmän arjessa toimimista ja selviytymistä. Asunnottomuuden ehkäisyn ja arjen tukemisen lisäksi hankkeen tavoitteita ovat nuorten luottamuksen vahvistaminen erilaisia palveluja ja ammattilaisia kohtaan sekä myös parantaa nuorten erityistarpeiden tunnistamista yhteiskunnassa. (SOMA-hanke 2018b.)

Päädyimme opinnäytetyömme aiheeseen SOMA-hankkeen kautta. Ensimmäisellä tapaamisella tutustuimme SOMA-hankkeen projektityöntekijän kanssa

hankkeesta nousseisiin valmiisiin opinnäytetyön aiheisiin. Aiheiden myötä kiinnostuimme nuorten itsenäistymisestä ja siitä, kuinka jälkihuolto on osallisena tässä prosessissa. Pohdimme mahdollisia opinnäytetyön aiheita muutaman kuu-kauden ajan tapaamisilla sekä lukupiireissä, jonka jälkeen päädyimme valitsemaamme opinnäytetyön aiheeseen. Kyseinen aihe on todella tärkeä ja ajankoh- tainen sekä siitä on hyvin vähän tutkittua tietoa.

8 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä nuorten kokemuksia sosiaalisen ver- koston antamasta tuesta jälkihuollon aikana. Tarkoituksena on myös kerätä tietoa toimeksiantajamme työn kehittämistä varten. Opinnäytetyömme aineiston ke- räsimme teemahaastattelujen avulla, jotka toteutimme jälkihuollon palveluita saa- neille nuorille.

Tutkimuskysymyksiämme ovat:

1. Keneltä haastateltavat saivat tukea jälkihuollon aikana?
2. Millaisia kokemuksia haastateltavilla oli sosiaalisen verkoston tuesta jälki- huollon aikana?
3. Millaisia toiveita tai kehittämiskohteita haastateltavilla oli jälkihuollon ai- kana saadusta sosiaalisen verkoston antamasta tuesta?

9 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat

9.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineistoa kerätessä useimmin käytettä- viä menetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Tutkimusongelman tai tutkimusresurssien perusteella niitä on

mahdollista käyttää rinnakkain tai yhdistelemällä eri tavoin. Tutkittava ongelma ja tutkimusresurssit määrittävät sopivan menetelmän valinnan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.)

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa aineistonkeruun välineenä toimii tutkija itse. Tulkinnat ja näkökannat muuntuvat tutkimusprosessin aikana ja tulevat tutkijan tietoisuuteen. Myös tutkimustehtävään tai aineiston keruuseen liittyvät vaihtoehdot ja johtopäätökset kehittyvät prosessin aikana eikä niitä ole aina mahdollista jäsentää vaiheittain etukäteen. Aineistonkeruussa on päämääränä päästä lähelle tutkittavaa kohdetta, jolloin tutkimusmenetelmälliset päätelmät selkenevät sekä tutkimusongelma täsmentyy. Vaikka laadullinen tutkimus mahdollistaa avoimien tutkimustehtävien kehittymisen, tulee tutkimuksessa olla kuitenkin ennalta määritellyt johtoajatukset ja päämäärät. Tärkeää laadullisessa tutkimuksessa on tutkimusasetelmiin liittyvä rajaaminen. Aineiston rajaamisella tarkoitetaan selvän ja tarkoituksenmukaisen ongelmanasettelun muodostamista. (Kiviniemi 2018, 73, 76.)

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena Kiviniemen (2018) mukaisesti. Opinnäytetyömme tutkimustehtävä muotoutui prosessin aikana useasti, vaikka sosiaalinen verkosto teemana pysyi keskiössä tutkimustehtävää pohtiessa. Tutkimuskysymyksiä tarkastelimme myös moneen kertaan, ennen kuin ne asettuivat lopulliseen muotoonsa. Opinnäytetyön toteuttamista varten haimme koululta tutkimuslupaa (liite 1) ja teimme toimeksiantaja SOMA-hankkeen kanssa toimeksiantosopimuksen (liite 2).

9.2 Nuorten taustatiedot ja haastateltavien valinta

Haastateltavien määrän valintaan vaikuttavat yleensä käytössä olevat resurssit, kuten aikataulu ja taloudelliset kysymykset. Laadulliselle tutkimukselle ei myöskään ole asetettu tiettyä haastateltavien määrää. Olennaisempaa on se, että haastateltava täyttää tutkimuksen kannalta oleelliset kriteerit, joiden perusteella haastateltavat valitaan. (Kananen 2014, 94-95.)

Haastattelimme tutkimukseemme viittä nuorta. Heistä neljällä nuorella jälkihuolto oli jo päättynyt ja yhdellä nuorella se oli juuri päättymässä. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla nuorilla sijoituspaikkana oli ollut lastensuojelulaitos. Haastateltaville nuorille oli etukäteen informoitu opinnäytetyötämme koskevasta aiheesta, mutta haastattelurunkoon he eivät olleet päässeet tutustumaan aiemmin. Näin ollen nuoret eivät voineet valmistautua haastatteluun etukäteen.

Opinnäytetyöhön haastateltavista nuorista neljä löytyi toimeksiantajan avustuksella. Saimme yhden haastateltavan sattumalta muun opintoihin liittyvän tehtävän kautta. Haastateltavien löytäminen alkuun osoittautui hankalaksi, mutta saimme haastateltavaksi ikäjakaumaltaan 20–22-vuotiaita nuoria, joilla jälkihuolto oli jo päättynyt tai parhaillaan päättymässä. Toimeksiantajamme auttoi meitä paljon ja käytännössä etsi meille haastateltavat hankkeessa mukana olleista nuorista.

9.3 Aineistonkeruumenetelmät

Etenemisjärjestys teemahaastattelussa menee ennalta valittuihin teemoihin liittyvien kysymysten perusteella. Tiedonantajien näkemykset ja heidän antamat merkitykset asioille sekä merkitysten muodostuminen vuorovaikutuksessa, ovat oleellisia teemahaastattelussa. Malliltaan teemahaastattelu voi olla avoimen haastattelun kaltainen tai strukturoidusti etenevä haastattelu. Päämääränä teemahaastattelussa on tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti merkittävien vastausten löytäminen. Ennakkoon päätetyt teemat pohjautuvat hyvin usein tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta aiheesta jo tiedettyyn tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Päädyimme teemahaastattelun käyttämiseen aineistonkeruumenetelmänä, koska sen avulla koimme saavamme laajempia vastauksia verrattuna esimerkiksi kyselylomakkeeseen. Koimme, että varsinaisessa haastattelutilanteessa pysytymme itse esittämään riittävästi tarkentavia kysymyksiä, jolloin saamme monipuolisemman aineiston opinnäytetyöhömmä.

Laadimme teemoitellun haastattelurungon (liite 3), joka sisälsi haastateltavien taustatiedot ja kolme eri teemaa. Teemat olivat sosiaalinen verkosto, sosiaaliselta verkostolta saatu tuki sekä haastateltavien nuorten kokemukset sosiaaliselta verkostolta saadusta tuesta. Kysymyksiä haastattelurungossa oli yhteensä yhdeksän, joista varsinaisia haastattelukysymyksiä oli kuusi.

Joustavuus, väärinkäsitysten oikaiseminen, keskustelu tiedonantajan kanssa, sanamuotojen selventäminen ja kysymyksien mahdollinen toistaminen ovat haastattelun hyviä puolia. Tiedon hankkiminen halutusta asiasta on merkittävää haastattelussa. Haastattelujen onnistumisen vuoksi haastattelukysymysten luovuttaminen tiedonantajille sekä aiheisiin tai teemoihin perehtyminen ennen haastattelutilannetta, on perusteltua. On myös etiikan mukaista, että haastateltava ymmärtää ja sisäistää, mitä haastattelu koskee. Tämän vuoksi tutkimukseen osallistumisessa on matalampi kynnyks lähteä mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Pyysimme toimeksiantajaamme lukemaan haastattelurungon läpi ennen haastattelujen toteuttamista ja teimme yhdessä siihen tarvittavia korjauksia. Tärkeää oli varmistaa, että kysymykset olivat ymmärrettäviä ja tarpeeksi konkreettisia, että haastateltavat pystyisivät vastaamaan niihin. Lupautuessaan mukaan haastateltavia oli ennakkoon tiedotettu opinnäytetyömme aiheesta. Haastattelukysymyksiin he eivät kuitenkaan päässeet tutustumaan etukäteen.

Haastattelun etuna on, että haastattelijä pystyy tulkitsemaan ja ymmärtämään paremmin haastateltavan vastauksia. Järjestys haastatteluaiheiden välillä on säädeltävissä. Haastateltava nähdään subjektina tutkimustilanteessa, jolloin hänellä tulee olla oikeus tuoda näkyväksi itseään koskevia asioita. Tiedonantaja toimii siis tutkimuksessa aktiivisena osapuolena. Haastattelun tavoitteena on syventää tietoja käyttäen apuna tarvittaessa lisäkysymyksiä. Haastateltavaa voidaan esimerkiksi kehottaa antamaan perusteluja ilmaisemilleen mielipiteille. Haastattelun etuna on avoimen keskustelun mahdollistuminen varsinaisessa haastattelutilanteessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34-35.)

Haastattelun käyttämisessä eteen tulevia haasteita ovat esimerkiksi haastattelijan taidon ja kokemuksen puute toimia haastattelijana, joka vaatii haastattelijan rooliin ja tehtäviin perehtymistä ja kouluttautumista. Haastattelun järjestäminen tuo myös omat haasteensa, koska haastattelun ajankohta täytyy sopia, haastateltavat tulee löytää ja itse haastattelu toteuttaa. Nämä seikat vievät aikaa. Erityisesti litterointi on aikaa vievää, kun kyse on vapaamuotoisesta haastattelusta. Haastattelujen on nähty usein sisältävän virhelähteitä, sillä luotettavuutta voi horjuttaa se, että haastateltava vastaa kysymyksiin sosiaalisesti suotavalla tavalla. Haastattelujen tulkinta, analysointi ja raportointi osoittautuvat usein tulkinnanvaraiseksi, sillä olemassa ei ole tähän valmiita malleja. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 35.)

Toimeksiantajamme tiedusteli neljän haastateltavan halukkuutta opinnäytetyöhön osallistumisesta, jonka jälkeen hankkeen projektityöntekijä järjesti haastattelutilanteet puolestamme. Meille ei luovutettu haastateltavien yhteystietoja missään vaiheessa prosessia. Yhden hankkeen ulkopuolisen haastattelun järjestimme itse. Ennen varsinaista haastattelua haastateltavat täyttivät laatimamme suostumuslomakkeen haastatteluun osallistumisesta (liite 4). Suostumuksessa kävimme läpi haastattelua koskevat eettiset periaatteet ja kerroimme, että haastattelusta syntynyt aineisto tuhoetaan heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Korostimme haastateltaville anonymiteetin säilymistä koko opinnäytetyöprosessin ajan sekä sitä, ettei heitä voida tunnistaa lopullisesta työstä vastauksiensa perusteella.

Kysyimme haastateltavilta luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Tilanteissa meistä toinen toimi haastattelijan roolissa ja toinen teki nauhoittamisen lisäksi paperille muistiinpanoja. Haastattelutilanteissa pyrimme kuitenkin avoimeen keskusteluun, joten molemmilla oli mahdollisuus esittää myös tarkentavia kysymyksiä.

Nuoren ihmissuhteiden hahmottamiseen voidaan käyttää apuna verkostokarttaa. Usein verkostokartta laaditaan ympyrän muotoon, jonka keskiössä nuori on. Perhe, suku, työ/koulu, muut (ystävät, naapurit) sekä viranomaiset/ammattilaiset

muodostavat ympyrän viisi eri sektoria. Verkostokartassa käytetään erilaisia symboleja kuvaamaan eri henkilöitä ja heidän välisiään suhteita. (Aaltonen ym. 2007, 123-124.) Verkostokartan laatiminen voi tapahtua vaiheittain. Merkittävät henkilöt, joiden kanssa nuori on tekemisissä, voi listaamisen jälkeen laittaa eri sektoreihin. Toisaalta nuorta voi myös kehottaa listaamaan jokaiseen lohkoon kuuluvat ihmiset erikseen. Tämän jälkeen nuori asettaa nämä henkilöt sellaiselle etäisyydelle ympyrän keskiosasta eli itsestään kokemansa läheisyysasteen perusteella. Suhteen myönteisyydellä tai kielteisyydellä ei ole tässä merkitystä. Nuorelle tärkeiden henkilöiden välisiä suhteita analysoidaan myös erilaisin viivoin ja merkein. (Aaltonen ym. 2007, 126.)

Kartoitimme haastattelun aikana verkostokarttaa apuna käyttäen nuorten sosiaalista verkostoa jälkihuollon aikana. Suurin osa haastateltavista nuorista laati verkostokartan ja sitä apuna käyttäen pystyi selkeämmin hahmottamaan oman sosiaalisen tuen verkostonsa. Verkostokartan toteutus oli vapaamuotoinen ja haastateltavat saivat toteuttaa sen valitsemallaan tavalla. Tarkoituksena oli, että verkostokartan avulla haastateltavien oli helpompi hahmottaa kysymyksiä ja verkostokartan laatineet haastateltavat käyttivätkin sitä vastauksiensa tukena. Haastattelun päätyttyä verkostokartat jäivät haastateltaville itselleen.

9.4 Haastattelujen litterointi

Kun puhetta muunnetaan tekstiksi, tutkimuksen tavoitteet, tutkimusasetelma sekä sen käyttöön tarkoitetut analyysimenetelmät määräävät litteraation tarkkuustason. Tieteenala voi myös määrittää tarkkuustasoa. Puheen ja vuorovaikutuksen litteroinnissa ei ole kyse vain tieteellisestä työvaiheesta, vaan se kuuluu osaksi analyysia. Litteroinnin avulla tutkija saa välimatkaa aineistoonsa, joka mahdollistaa lukijan arviot ja omat tulkinnat. Litterointi mahdollistaa valinnan siitä, mitä osia aineistosta tarkastellaan enemmän ja mitä vähemmässä määrin. Litteroinnin tarkkuustasoa määrittäessä merkittäväntä on tutkimuksen tavoite eli millaista tietoa tavoitellaan ja miten tarkasti sen arvioidaan näyttäytyvän aineistossa. Tämän voi kiteyttää kysymykseen siitä, kiinnostaako tutkijaa se, miten puhutaan vai puolestaan mitä puhutaan. (Ruusuvoori & Nikander 2016, 63-65.)

Kun tutkittavana ovat ihmisten näkökulmat, kokemukset tai kulttuuriset merkitykset, haastattelu on usein käytetty aineistonkeruutapa. Video- ja äänitallennusta sekä havainnointia puolestaan käytetään, kun toiminta on tutkimuksen kohteena. Eri aineistonkeruumenetelmät ovat siis mahdollistava tekijä litteroinnin tarkkuus-
tasojen määrittämiselle. Puhutun vuorovaikutuksen dokumentoiminen on keski-
össä, kun äänitetään haastatteluaineistoa. Tavanomainen äänityksessä käytet-
tävä väline on digisanelin. Sanojen ohessa myös äänensävyt, painotukset,
intonaatio, tauot ja äänenvoimakkuudet on mahdollista dokumentoida ääninau-
halta. (Ruusu vuori & Nikander 2016, 65.)

Sanatarkassa litteroinnissa puheenvuoron sanoitetun sisällön kuvaaminen on
oleellista. Lisäksi merkitään sanojen toistot sekä tilkesanoiksi kutsutut sanat, joita
ovat esimerkiksi *niinku*. Haastattelijan minimipalautteet, päällekkäispuhunnat, ää-
nensävyt ja tauot eivät ole litteroidun aineiston kannalta merkityksellisiä. Väli-
merkkien avulla puheen rytmi on mahdollista tehdä osittain näkyväksi. (Ruusu-
vuori & Nikander 2016, 69.)

Yksittäiset haastattelut kestivät 15 minuutista 30 minuuttiin. Yhteensä haastatte-
luäänitteitä oli kaksi tuntia ja viisi minuuttia. Litteroimme haastattelut kuuntele-
malla äänitystä puhelimesta ja kirjoittaen samalla sitä tietokoneella Word-ohjel-
maan. Emme tiivistäneet aineistoa litterointivaiheessa, vaan kirjoitimme myös
täytesanat ja toistot. Tauot merkitsimme viivalla. Haastatteluista kertyi litteroitua
aineistoa yhteensä 34 sivua. Käytimme fonttia Calibri, fonttikokoa 11 ja riviväliä
1,5.

9.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on aineiston analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa
laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysia on mahdollista käyttää yksin tai yh-
dessä muiden analyysimenetelmien kanssa. Useimmat laadullisen tutkimuksen
analyysimenetelmät pohjautuvatkin sisällönanalyysiin, tällöin analyysi kohdistuu
kuultuihin, kirjoitettuihin tai nähtyihin sisältöihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Sisällönanalyysia käyttäessä aineistoa analysoidaan järjestelmällisesti ja dokumentaarisesti. Sisällönanalyysilla voidaan analysoida lähes kaikkea kirjallisessa muodossa olevaa tekstiä. Kyseistä analyysimenetelmää voidaan käyttää sellaisenkin aineiston analyysiin, joka on jäsentelemätön. Sisällönanalyysia käyttämällä tutkimustulokset ovat tiivistettynä ja yleispätevässä muodossa. Tästä syystä sisällönanalyysia on myös kritisoitu, koska tutkimustulokset voivat olla vain aineiston esittelyä ilman todellisia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmässä käsitteet ovat keskiössä. Niitä etsitään tutkimusaineistosta, kasataan yhteen ja sitä kautta saadaan vastauksia. Kaiken pohjana on päätelmien tekeminen ja aineiston tulkitseminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122).

Aineiston redusointivaiheessa aineisto on litteroitu tai kirjoitettu muuten auki. Tässä vaiheessa sitä yksinkertaistetaan ja pelkistetään, eli jätetään pois kaikki tutkimuksen kannalta epäoleellinen. Aineistoa voi redusoida joko tiivistämällä tai muutoin teemoittamalla sitä. Redusointia ohjaa tutkimuskysymys, jonka mukaan aineistoa lähdetään pelkistämään. Redusoinnin voi suorittaa esimerkiksi etsimällä aineistosta tutkimusongelmaan vastaavia ilmaisuja, jotka alleviivataan ja kootaan yhteen erilliselle paperille. Aineiston alkuperäisistä ilmaisuista muodostetaan tässä vaiheessa pelkistettyjä ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.)

Haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi valitsimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jonka toteutimme Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan. Valitsimme kyseisen analyysimenetelmän, koska siinä etsitään yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Nuorten kokemukset ovat erilaisia keskenään, joten halusimme varmistaa, että kaikkien ääni tulee kuuluviin eikä mitään jää pois tuloksista. Tulostimme litteroidut haastattelut ja aloimme lukea niitä läpi. Etsimme ilmauksia aineistosta useita kertoja alleviivaamalla niitä värikoodien avulla. Alleviivatut ilmaukset siirsimme Word-ohjelmassa tehtyyn matriisitaulukkoon (liite 5). Tämän

jälkeen pelkistimme ilmauksia ja jätimme epäoleelliset kohdat pois. Matriisitaulukkoon kerääntyi yhteensä 72 alkuperäisilmausta. Esimerkki alkuperäisilmauksen pelkistämisestä on kuvattu kuviossa 1.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
"No just tosi paljon esim. vertaistukea, keskusteltiin millasta oli olla laitoksessa ja millasta nytten on olla sitten... asua yksinään. Ja sitte tietty niitä et tehtiin yhdessä asioita, kivoja juttuja ja harrastuksia."	Kavereilta sai vertaistukea, pystyi keskustelemaan sijoituksen aikaisista sekä arkipäiväisistä asioista sekä harrastamaan ja viettämään aikaa yhdessä.

Kuvio 1. Alkuperäisilmaus ja pelkistetty ilmaus.

Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan eli jaotellaan, jolloin edellisessä vaiheessa poimitut ilmaisut tutkitaan ja selvitetään mitä samaa tai erilaista niissä on. Samanlaisuudet sekä eroavaisuudet kootaan yhteen ja nimetään molemmat jollakin kuvaavalla termillä. Tässä vaiheessa aineisto tiivistyy entisestään, koska asioita liitetään toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Pelkistämisen jälkeen tarkastelimme ilmauksia sekä pyrimme löytämään niistä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Alaluokkien muodostaminen tapahtui yhdistelemällä pelkistettyjä ilmauksia ja etsimällä niitä vastaavia yläluokkia. Pelkistetyistä ilmauksista muotoutui yhteensä 15 alaluokkaa. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten yhdistelemisestä alaluokkiin on kuvattu kuviossa 2.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Kavereilta sai vertaistukea, pystyi keskustelemaan sijoituksen aikaisista sekä arkipäiväisistä asioista sekä harrastamaan ja viettämään aikaa yhdessä. Kriisin hetkellä vertaistukea ja ymmärrystä sai samanlaisen taustan omaavalta ystävältä.	Vertaistuki

Koulukavereilta sai tukea samanikäisten henkilöiden asioihin ja ongelmiin.	
--	--

Kuvio 2. Pelkistetyt ilmaukset ja alaluokka.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi. Toisaalta aineiston jaottelun katsotaan myös olevan osa abstrahointia, eli nämä kaksi vaihetta menevät osittain päällekkäin eikä aina selkeää siirtymää ole. Tässä vaiheessa tutkimusaineistosta karsitaan vielä kerran pois tutkimusongelman kannalta epäoleellinen. Abstrahoinnin vaiheessa tutkimusaineistoa myös käsitteellistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009,111.) Aineisto itsessään määrittää sen, minkä verran eri luokkia syntyy alaluokkien ja yhdistävän luokan välille (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125). Jäljelle jääneestä aineistosta voidaan johtaa teoreettisia päätelmiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111).

Opinnäytetyössämme aineiston jaottelun ja abstrahoinnin raja oli häilyvä. Kun aineistosta oli karsittu vielä kerran pois kaikki ylimääräinen, aloitimme muodostamaan alaluokista yläluokkia, joita muodostui yhteensä kuusi. Niitä olivat kaveri- ja ystävyys-suhteiden ominaisuudet, hyvän työntekijän ominaisuudet, suhteen laatu, tuen laatu, yksilölliset kokemukset sekä sosiaalisen verkoston laajuus. Esimerkki alaluokkien yhdistelemisestä yläluokkiin on kuvattu kuviossa 3.

Alaluokka	Yläluokka
Vertaistuki	Kaveri- ja ystävyys-suhteiden ominaisuudet
Ymmärrys	
Huolenpito	

Kuvio 3. Alaluokat ja yläluokka.

Muodostimme pääluokat yhdistelemällä yläluokkia. Esimerkiksi pääluokka nuoren kaveri- ja ystävyys-suhteet sekä niiden laatu, muodostui neljästä yläluokasta: kaveri- ja ystävyys-suhteiden ominaisuudet, suhteen laatu, tuen laatu sekä kavერიpiirin vaikutus nuoren tekemille valinnoille. Lopullisiksi pääluokiksi muodostuivat

nuoren ja työntekijän välinen suhde ja sen laatu sekä nuoren kaveri- ja ystävyys-suhteet sekä niiden laatu. Pääluokista muodostui yhdistävä luokka: nuorten kokemuksia sosiaalisen verkoston antamasta tuesta jälkihuollon aikana. Yläluokkien, pääluokkien ja yhdistävän luokan muodostaminen on selkeytetty taulukkona (liite 6). Johtopäätökset kappaleessa vedämme yhteen opinnäytetyön tulokset sekä peilaamme opinnäytetyömme aineiston tuloksia aiempaan teoriatietoon. Analyysipolku on selkeytetty kaaviona (liite 7).

10 Tulokset

10.1 Ohjaajat ja muut viranomaiset tuen antajina

Suurin osa haastateltavista piti ohjaajia merkittävänä sosiaalisen tuen antajina, sillä heillä oli suuri rooli arjessa vierellä kulkijoina ja tukijoina sekä itsenäisen elämän suunnannäyttäjinä. Kolme viidestä haastateltavasta nosti ohjaajat läheisimmiksi ihmisiksi jälkihuollon aikana. Ne haastateltavat, joiden mielestä ohjaajien antama tuki oli merkittävää, nostivat etenkin kannustuksen, henkisen tuen, ohjauksen sekä keskusteluavun tärkeiksi tekijöiksi. Eräs haastateltava koki, että pystyi kertomaan ohjaajille sijoituksen aikaisia traumoja ja kokemuksia sekä sitä kautta myös käsittelemään niitä.

No jälkihuollon aikana niin näistä merkittävimmistä henkilöistä oli niinku tietenkii ohjaajat selkeesti.

Ohjaajilta saatuun tukeen liittyi paljon yhdessä tekemistä, esimerkiksi kahvilla käymistä tai ruoanlaittoa. Myös koulutehtävissä auttaminen oli merkittävä ohjaajilta saatu tuen muoto. Eräässä haastattelussa nousi esiin ohjaajan mukana olon merkitys muiden viranomaisten tapaamisilla. Yksi haastateltava kertoi, että ohjaajan kanssa pystyi pohtimaan perhesuhteita ja suunnittelemaan tulevaisuutta. Ohjaajien rooli korostui kannustajina ja huolehtijoina erilaisten virallisten asioiden hoitamisissa, kuten Kelan tukien hakemisissa. Eräässä haastattelussa nuori ker-

toi ohjaajien kannustuksen ja tuen olleen merkittävä esimerkiksi terapiaan lähtiessä. Ohjaajat auttoivat nuoria konkreettisissa asioissa, esimerkiksi asunnon etsimisessä ja muutossa.

Hän (ohjaaja) oli sitten semmonen, jonka kanssa tuli silloin pohdiskeltua elämää enemmän, että sieltä sitten nous et oli silloin tällön aina välillä enemmän yhteyksissä ja tavattiin.

Suurimmalla osalla haastateltavista nuorista oli jälkihuollon aikana järjestettyjä tapaamisia ohjaajien kanssa. Tapaamisten määrä ohjaajien kanssa vaihteli yksilöllisesti haastateltavien elämäntilanteen mukaan. Nuoren tilanteesta riippuen keskusteluapua oli saatavilla myös puhelimitse.

Semmonen puhelintuki oli semmonen mikä riitti aika pitkälle.

Haastateltavien kokemukset ohjaajien ja viranomaisten antamasta sosiaalisen tuen riittävydestä jälkihuollon aikana vaihtelivat huomattavasti. Eräs haastateltava korosti ammattilaisten tuen merkitystä etenkin haastavissa tilanteissa ja hetkissä. Kaksi haastateltavaa kertoi, että jälkihuollon alkaessa tapaamisia oli useammin ja jälkihuollon loppua kohden tuen tarve väheni ja tapaamiset ohjaajien kanssa harvenivat. Kaksi viidestä haastateltavasta nuoresta koki kuitenkin jälkihuollon alkuaikoina tuen liiallisena ja olisi kaivannut esimerkiksi ohjaajien tukea enemmän jälkihuollon loppupuolella. Alkuaikoina tukea koettiin tulevan useilta eri tahoilta yhtä aikaa.

No silloin totaa alussa se oli sellasta säännöllisempää. Siis hyvin paljon säännöllisempää et viikossa saatto olla parikin kertaa tai et aina vähän tilanteen tullen et jos oli tarvetta ja jos ei ollu tarvetta riitti et soiteltiin. Mut sit oli semmosii et välillä piti useemminkin mut ehkä sillee kerran viikossa keskimäärin ja sit se tietenkkin se rupes harventumaan aika paljon sit siinä.

No oli kyllä riittävää. Vähän osaksi vähän liiankin paljon oli sitä tukea et tuntu että joka suunnasta vähä tulee.

Yksi haastateltavista ei kokenut saaneensa jälkihuollon ohjaajilta tukea ollenkaan. Hänellä oli kokemus, että sijoituksen jälkeen ohjaajien antama tuki loppui. Eräessä haastattelussa nousi esille, että ohjaajien olisi toivottu olevan enemmän

roolimallina nuorille ja että heiltä olisi saanut apua ja ohjausta arjen käytäntöihin, kuten erilaisissa virastoissa asioimiseen. Viranomaisilta kaivattiin myös enemmän ymmärrystä ja pitkäjänteisyyttä työskentelyssä nuorten kanssa. Eräs haastateltava toi kuitenkin esille, että tuen saaminen oli paljon kiinni myös nuoren omasta halusta saada sitä. Hän kuvasi, että viranomaiset eivät tulleet tarjoamaan tukea, vaan sen saamiseksi nuoren täytyi itse aktivoitua.

Varmaan just joku semmonen et auttaavat jossai arkiasioissa... eivät heitä heti hanskoja kenttään ja niin pois päin.

No varmasti semmosta... niinku..miten yleisesti käyttäydytään. Kaikissa arkielämän asioissa... oishan siitä ollu appuu. Eli miten yleisesti ees toimitaan.

Yksi haastateltavista nuorista toi esille toivovansa jälkihuollolta parempaa informaatiota siihen, mitä jälkihuollon palveluita hän olisi voinut saada. Haastateltava olisi myös kaivannut tukea työntekijöiltä ”normaaliin” elämään siirtymisessä sijoituksen jälkeen, tulevaisuuden suunnittelussa sekä perhesuhteiden korjaamisessa. Hän toivoi, että olisi saanut sosiaaliohjaajan jo aiemmin, sillä hän oli saanut sen vasta jälkihuollon loppupuolella.

Minuu harmittaa hirveesti, että miulla on jälkihuolto menny nyt jo ohi ja tuntuu et mie ennoo ees ikinä tienny et mitä se jälkihuolto oikeesti vois antaa miulle.

Kaksi haastateltavista nuorista koki ohjaajilta saadun tuen jopa tärkeämpänä kuin perheeltä saadun tuen. Ongelmatilanteissa he ottivat usein yhteyttä ensisijaisesti ohjaajiin. Nuoret kokivat, että jälkihuollon alkaessa he eivät jääneet täysin yksin, kun tutut ohjaajat jatkoivat heidän kanssaan työskentelyä.

Et jos miulla on ollu joku tilanne niin en oo ensimmäisenä ottanu heihin (perheeseen) yhteyttä vaan se on ollu tuo sijoituspaikka sitten. Et se vähän niinku korvas sitten sen perheen pitkälti.

Kyllä sitä sai silleen ku tunti ni tiesi asioista ennenki et mitä on. Että kyllä niitten kanssa pysty juttelemaan ihan. Kyllä niihin luotti. Joihinkii enemmän joihinkii vähemmän. Pystyi puhumaan melkein mistä tahansa.

Ei ihan silleen vaan tyhjän päälle sitten pudonnu ja oli samat ihmiset niin se niinku oli tosi iso juttu kans. -- Että silloin kun koki että pärjäs niin silloin ne (ohjaajat) anto tilaa ja oli tarkoituskin tavallaan että vähennetään sitä tukea silleen ja sitten koki et silloin ku sitä tarvihti enemmän ni sitä sai sitten enemmän ni se ei ollu semmosta et nyt on sovittu jossain et mustaa valkosella nyt kerran viikkoon nähään et vaikka ei ois tarvetta. Vaan silloin niinku tosi joustavaa oli ja semmonen että ei sitä ees niinku huomannu lopulta et tää loppu vaan niinkun asteittain et se niinkun silleen. -- Kyllä mie sain sen verran mitä mie halusin ja mitä mie pyysin, annoin auttaa ja olla siinä tukena. –

Haastatteluista nousi esiin myös muiden viranomaisten, kuten sosiaalityöntekijän, opinto-ohjaajan ja terapeutin antama tuki. Kaksi viidestä haastateltavasta nuoresta kävi terapiassa jälkihuollon aikana ja kertoivat saaneensa terapeutilta keskusteluapua sekä neuvoja hengitysharjoitusten tekoon. Eräs haastateltava nuori sai opinto-ohjaajalta kannustusta ja tukea opintojen sekä tulevaisuuden suunnittelussa.

10.2 Kaveri- ja ystävyysuhteet tuenantajina

Kaikki viisi haastateltavaa korostivat kavereiden ja ystävien merkitystä tuenantajina jälkihuollon aikana, sillä he kokivat merkittävänä vertaisuuden ja sen, että pystyivät jakamaan ajatuksiaan ja kokemuksiaan saman ikäisten henkilöiden kanssa. Yhdellä haastateltavista nuorista ei ollut jälkihuollon aikana kavereita, mutta hänkin olisi kaivannut kavereiden tukea elämäänsä. Suurin osa haastateltavista nuorista kertoi saaneensa kavereilta keskusteluapua. Kavereille pystyi puhumaan kaikista asioista ja heiltä sai apua sekä tukea tavallisiin arkisiin ongelmiin. Haastateltavat mainitsivat saaneensa kavereilta myös kannustusta ja huolenpitoa. Kaverit olivat arjessa mukana olleita ihmisiä, joiden kanssa oli mukavaa viettää vapaa-aikaa suuremmallakin porukalla.

Mie ehkä sain kavereilta sen mitä mie niinko halusin silloin, eli pysty puhumaan niitten kaa ja pääs semmoseen yhteisymmärrykseen... on niistä hyötyykii ollu ja appuu.

Välillä oli oikeesti semmosii päiviä et ei jaksanu nähä kavereita ja ei kiinnostanu ja semmonen masennusvaihe ja ei niinku jaksu. Ja välillä oli semmosii että kaverit että noniin nyt on pakko nähä et nouse

ylös. Et silleen, että hyvin se just toimi että kaverit piti huolta silleen että jos nyt on ollu liian pitkään et ei jaksa tehdä mitään niin sitten ne oli silleen et noniin nyt ruetaan tekee jotain.

Oli sellaset lähimmät koulukaverit, jotka sitten ties sen oman tilanteen ja saatto olla käymässä kun tuli vaikka ohjaaja käymään. Nii ni oli just semmosta oman ikästen kanssa just semmosta tukea niinku et millasta on ollu olla normaali nuori tai niinkun ihan perus semmosta. Se ei aina liity johonkii laitokseen tai semmoseen.

Kaksi haastateltavaa mainitsi heillä olleen jälkihuollon aikana kaveripiiri sekä lisäksi muutama läheinen ystävä, jotka eivät kuuluneet tähän kaveriporukkaan. Läheisten ystävien kanssa keskustelut olivat syvällisempiä ja koskivat henkilökohtaisempia asioita. Samassa tilanteessa olleen ystävänsä kanssa pystyi puhumaan sijoituksen aikaisesta elämästä sekä käsittelemään omia tunteitaan. Lähes kaikissa haastatteluissa nousi esille teema, että haastateltavien jälkihuollon aikainen kaveriporukka oli vaihtunut jälkihuollon päättymisen jälkeen, eivätkä nuoret välttämättä pitäneet enää yhteyttä heihin. Puolestaan pidempiaikaiset ja läheisemmät ystävyysuhteet olivat kestäneet myös jälkihuollon päättymisen jälkeen.

Kaksi haastateltavaa viidestä puolestaan kertoi, ettei jälkihuollon aikainen kaveriporukka ollut paras mahdollinen ja he kokivat, etteivät saaneet kavereilta tarvitsemaansa tukea. Eräs haastateltava myös pohti sitä, olisivatko asiat jälkihuollon aikana menneet eri tavalla, jos hänellä olisi ollut erilainen kaveripiiri.

Nuoret toivat haastatteluissa esille, että toisinaan olisivat toivoneet kavereiden pitävän heistä enemmän huolta, esimerkiksi kyselemällä kuulumisia. Useammassa haastattelussa korostui, että nuoret olisivat toivoneet enemmän yhteistä tekemistä kavereiden kanssa. Eräs haastateltava koki, että kaverin tai ystävänsä kanssa olisi ollut helpompi lähteä erilaisiin aktiviteetteihin tai kokeilemaan uusia asioita.

Nuoret tapasivat kavereita päivittäin tai viikoittain, vaihdellen eri haastateltavien kohdalla. Kahdessa haastattelussa selvisi, että nuorilla oli useampi kaveri ja he kuuluivat suurempaan kaveriporukkaan, mutta läheisiä ystäviä oli vähemmän. Kaksi haastateltavaa kertoi, että heillä oli läheinen ystävä, jota tavattiin harvemmin kuin esimerkiksi koulukavereita.

10.3 Perhe ja suku tuen antajina

Kaksi viidestä haastateltavasta nosti haastattelussa esille perheen ja sukulaiset merkittäviksi sosiaalisen tuen antajiksi jälkihuollon aikana, koska nämä haastateltavat olivat saaneet heiltä tukea käytännön asioiden hoitamisessa, esimerkiksi erilaisten hakemusten täyttämässä. Yksi haastateltava mainitsi saaneensa perheeltä apua myös kyytiasioissa. Nämä kaksi haastateltavaa, jotka korostivat perheen merkitystä sosiaalisen tuen antajana, kokivat, että perheeltä sai keskustelua, tukea, kannustusta ja neuvoja elämään. Perheenjäsenet vierailivat haastateltavien luona tai kysyivät kuulumisia puhelimitse. Eräs haastateltava mainitsi, että perheeltä oli saanut tukea omilleen muutossa ja itsenäistymisessä. Perheestä erityisesti sisarusten merkitys korostui useampien haastateltavien kohdalla, sillä he toimivat roolimalleina ja suunnannäyttäjinä erilaisissa arjen tilanteissa.

Ne aina välillä fiilas ja ne on aina ollu semmosii et mie pärjään aina.

Yhessä tavattiin ja tehtiin yhdessä ruokaa. Vähä ehkä sitä kautta sai semmosta niinku miten olla omillaan ja mitä kaikkea täytyy osata.

Kaksi viidestä haastateltavasta puolestaan koki perheeltä saadun tuen hyvin vähäiseksi ja toivoi enemmän yhdessä tekemistä. Yksi haastateltavista nuorista pohti, olisiko hänen pitänyt puhua aktiivisemmin perheelle omista asioistaan sekä pyytää apua tarvittaessa. Hän koki, että tukea olisi mahdollisesti ollut saatavilla, mutta hän ei itse sitä jälkihuollon aikana osannut pyytää.

No oikeestaan just sitä vaan että ois niinku enemmän ollu yhdessä ja enemmän tehny asioita yhdessä.

Se oli vähän miun oma moka et en niinko saanu tukea heiltä.... mie en osannut puhuu sillä tavalla omista asioista.

Haastateltavat tapasivat perhettä ja sukulaisia vaihtelevasti. Yksi haastateltava viidestä kertoi tapaavansa perhettä viikoittain, suurin osa haastateltavista kerran

tai pari kuukaudessa. Kolme viidestä haastateltavasta kertoi pitäneensä perheeseen yhteyttä puhelimitse.

Kaksi viidestä haastateltavasta seurusteli jälkihuollon aikana. Nämä haastateltavat kertoivat, että kumppani oli ollut läheinen ja turvallinen ihminen arjessa, jolle oli mahdollista puhua asioistaan ja ajatuksistaan. Kumppanilta toivottiin kuitenkin enemmän tukea ja ymmärrystä vaikeaa elämäntilannetta ja haasteellisia koemuksia kohtaan.

10.4 Eri yhteisöjen antama tuki

Haastatteluista selvisi, että nuoret kuuluivat erilaisiin yhteisöihin. Näitä yhteisöjä olivat esimerkiksi koulu, työpaikka, hankkeet ja erilaiset ryhmät. Suurin osa haastateltavista koki, että erilaisiin yhteisöihin kuuluminen antoi sisältöä arkeen sekä mahdollisuuden tavata muita ihmisiä. Eräässä haastattelussa nousi esille haastateltavan kuvaus työn ja opiskelun antamasta merkityksestä jälkihuollon aikaisessa elämäntilanteessaan, sillä työ ja opiskelu olivat antaneet rytmitystä arkeen. Haastateltava koki, että itse toiminta esimerkiksi työssä oli tärkeämpää kuin ihmiset siellä.

Yksi haastateltava toi esille haastattelussaan hankkeiden ja erilaisten ryhmien kautta saadun vertaistuen merkityksen, koska kokemusten jakaminen jollekin, joka pystyi samaistumaan niihin ja ymmärtämään niitä, auttoi nuorta käsittelemään sijoituksen aikaisia asioita. Ryhmistä ja hankkeista hän oli saanut myös sisältöä arkeen ja kokemuksen, että on osa jotakin yhteisöä.

-- sekkii on ihan hyvä sitte, että pääsee niihin ryhmiin ja sillee. Se jotenki ehkä tasapainottaa välillä sit sillee, että on jotain minne mennä tai sillee.

Eräs haastateltava koki ryhmään kuulumisen myönteisenä asiana. Hän piti merkittävänä kokemusta, että kuuluu johonkin. Haastateltava korosti kokemusta, että

lastensuojelutaustan omaavana nuorena on tärkeää saada viettää aikaa niin kuin ketkä tahansa saman ikäiset nuoret.

Siis joo, kyllä se niinkun autto ja kun koki semmosta et kuuluu johonkin et se ei oo vaan esimerkiks (lastensuojelulaitoksen nimi) mihin kuulu vaan et löytyi... et oli siisti löytää itensä et oli niinkun kaiken sen ulkopuolelta semmonen niinku normaali. Normaalista elämästä ni se oli niinku semmonen tosi siisti juttu.

10.5 Sijaishuoltopaikasta saadut itsenäistymisvalmiudet

Haastatteluaineistosta merkittävä esiin noussut teema oli se, millaiset valmiudet sijaishuoltopaikka antoi nuorelle arjen taitojen opetteluun. Kolme viidestä haastateltavasta nuoresta kuvasi, että oli saanut sijaishuoltopaikalta hyvät arjenhallintataidot ja niitä oli opeteltu yhdessä ohjaajien kanssa. Kaksi haastateltavaa puolestaan kuvasi, ettei ollut saanut sijaishuoltopaikalta juuri minkäänlaisia valmiuksia itsenäiseen elämään.

Yhden nuoren haastattelussa nousi esille kokemus sijaishuollon ja jälkihuollon välisestä siirtymävaiheesta. Hänen oma kokemuksensa kyseisestä siirtymävaiheesta oli ollut sujuva ja myönteinen. Haastateltava korosti huolenpidon ja riittävän vapauden merkitystä oikeassa mittasuhteessa.

No mie koen, että aika hyvät kortit oli annettu että ois voinu mennä paljon huonomminkin ja koin jotenkin tosi sujuvasti ja silleen niinku se siirtymävaihe oli tosi sujuvaa semmonen että jos oli epävarma niin pysty saamaan semmosta kannattelua tarvittaessa että sit sai sitä vapauttakin ennen kun täytti 18.

Eräs toinen nuori kuvasi haastattelussaan, ettei siirtymävaiheen kokemus ollut kovin positiivinen ja hän koki, ettei saanut sijaishuoltopaikasta tarvittavia itsenäistymisvalmiuksia. Haastateltavan mukaan ohjaajat eivät välittäneet enää sijaishuollon päätyttyä nuorten asioista. Tämä johti siihen, ettei yhteistyö kiinnostanut enää nuortakaan.

Se on vähän semmosta et tai ainaki siellä missä mie olin. Ei siellä hirveesti välitetä kuhan täytät 18, niin ne on vaan tyytyväisiä et ne ei nää sinuu enää.

11 Johtopäätökset

Yhteenvetona opinnäytetyön tuloksista voi todeta, että sosiaaliselta verkostolta saatu tuki on nuorille tärkeää jälkihuollon aikana. Haastatteluista selviää, että haastateltavat kokevat kaipaavansa tai kaipaisivat sosiaaliselta verkostolta tukea jälkihuollon aikana. Jokaisen nuoren kokemus sosiaalisen verkoston antamasta tuesta on kuitenkin yksilöllinen. Pienen otannan vuoksi opinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne ovat yksittäisten nuorten kokemuksia, sillä kaikki nuoret kokevat jälkihuollon aikaisen tuen riittävyyden eri tavalla. Joku nuori voi tarvita enemmän tukea, kun taas toinen nuori pärjää vähemmällä tuella ja kokee selviytyvänsä riittävän hyvin omin avuin. Opinnäytetyön aineistosta selviää, että suurimmalle osalle nuorista ohjaajat, ystävät ja kaverit ovat merkittävimpiä sosiaalisen tuen antajia.

11.1 Nuoren ja työntekijän välinen suhde ja sen laatu

Opinnäytetyön tulosten perusteella voi todeta, että ohjaajat ovat merkittäviä sosiaalisen tuen antajia jälkihuollon aikana, sillä ohjaajilla on suuri rooli arjessa vierellä kulkijoina ja tukijoina sekä itsenäisen elämän suunnannäyttäjinä. Sellaiset ohjaajat koetaan merkittävänä tuen antajina, keneltä nuoret saavat ohjausta, tukea sekä keskusteluapua. Kannustaminen erilaisten asioiden hoitamisessa koetaan hyvän ohjaajan tunnusmerkkinä, sillä monesti ohjaaja on se läheisin tuen antaja nuorelle. Joidenkin jälkihuollossa olevien nuorten kohdalla ohjaaja saattaa olla myös ainut henkilö, kenen puoleen nuori voi kääntyä vaikean tilanteen tullen.

Nuori tarvitsee ohjaajalta aikaa ja huomiota saadakseen kokemuksen siitä, että hän on merkityksellinen ja hänestä välitetään (Laaksonen 2004, 27). Pesosen (2006, 161) mukaan työntekijän ja asiakkaan välisessä kohtaamisessa merkittävää on työntekijän kunnioitus asiakasta kohtaan sekä se, että hän osoittaa olevansa kiinnostunut nimenomaan tästä kyseisestä asiakkaasta. Opinnäytetyön tuloksista voi huomata saman ilmiön. Nuoret kokevat tärkeänä sen, että heistä

välitetään ja heille tulee tunne, etteivät he jää yksin sijaishuollon päätyttyä. Työntekijä voi nuorta kohdatessaan luoda nuorelle tunteen, että aidosti välittää nuoresta ja nuori on merkityksellinen ja tärkeä omana itsenään.

Merkityksellisyyden kokemuksen puute voi pohjautua siihen, että laitoksissa asuneilla nuorilla on taustalla useita hylkäämisen kokemuksia ja tunne siitä, ettei heistä välitetä tai pidetä huolta. Nuoret saattavat ajatella, että laitoksessa tai jälkihuollossa työskentelevä ohjaaja auttaa vain sen takia, että hän tekee sitä työkseen. Merkityksellisyyden ja hyväksymisen kokemuksia nuori voi saada ympärillä olevilta ihmisiltä, jotka hän kokee itselleen tärkeiksi. Kiintyminen ja kiinnittyminen näihin ihmisiin muodostavat terveen pohjan nuoren itsenäistymisprosessille.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että ne nuoret, jotka ovat pystyneet muodostamaan luottamuksellisen asiakassuhteen ohjaajan kanssa, kokevat tuen kannattelevana ja merkityksellisenä. Luottamuksellisessa suhteessa nuori pystyy puhumaan henkilökohtaisista ja vaikeistakin asioista. Se, että kemiat kohtaavat nuoren ja ohjaajan välillä, on myös merkittävä tekijä luottamuksellisen suhteen muodostumisen kannalta.

Nuorella on tärkeää olla vähintään yksi kannatteleva suhde ohjaajan tai muun viranomaisen kanssa. Työntekijä toimii asiakassuhteessa toivon ylläpitäjänä. Työntekijän tulee ymmärtää asiakassuhteen merkitys nuorelle ja hänen tulee heittäytyä ja sitoutua siihen. Ohjaaja toivotaan usein myös mukaan asioidessa esimerkiksi virastoissa ja muihin nuorten asioihin liittyvien asioiden hoitamisissa. Ohjaaja tarjoaa nuorelle henkistä tukea virallisissa tapaamisissa sekä ohjaajan kanssa nuori pystyy myös keskustelemaan tapaamisessa käydyistä asioista myöhemmin. (Laaksonen 2004, 27-28.) Laaksosen (2004, 30-31) mukaan nuoret toivovat, että jälkihuollon aikana he voisivat turvallisessa ympäristössä harjoitella itsenäistymistä ja työntekijät tukisivat epäonnistumisista huolimatta. Aina tavoitteissa ei edistytäkään suunnitellusti ja työntekijän roolina on toimia kannustajana ja motivaattorina, ilman että hän tuomitsee nuorta.

Sijaishuoltopaikasta omilleen muuttavan nuoren vapaus ja vastuu asioista voivat tuntua nuoresta hankalalta ja ne voivat olla jopa ristiriidassa keskenään. Itsenäisyydessä nuoren täytyy itse ottaa vastuu esimerkiksi opiskelusta, terapiaan menemisestä ja muista virallisten asioiden hoitamisista. Ohjaaja voi kuitenkin tukea nuorta lähtemällä mukaan esimerkiksi terapiaan ja varmistamalla nuorelta, että tämä on varmasti aamulla herännyt ja lähtenyt kouluun. Ensimmäistä kertaa yksin asuva nuori voi olla hukassa, koska ei osaa laittaa ruokaa tai maksaa laskuja. Jälkihuollon ohjaaja voi käynneillään opastaa nuorta ruoanlaitossa. Ohjaustilanteissa on mahdollisuus käydä myös nuoren kanssa keskusteluja erilaisista nuoren elämään liittyvistä asioista ja uudesta elämäntilanteesta.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että ohjaajat nousevat monien haastateltavien nuorten kohdalla jopa tärkeämmiksi tuen antajiksi kuin oma perhe tai läheiset. Ongelmatilanteissa nuoret ottavat usein yhteyttä ensisijaisesti ohjaajiin. Monesti jälkihuollossa olevan nuoren suhteet biologiseen perheeseen rakoilevat ja ohjaajista on voinut muodostua sen takia läheisempiä henkilöitä. Usein perheen tilanne on yksi syy huostaanottoon ja voi olla, että nuori on asunut useita vuosia poissa kotoa. Nuori on voinut myös joutua pettymään vanhempiin ja tottunut siihen, ettei heiltä saa apua. Pahimmassa tapauksessa voi olla tilanne, että nuoren perhe on menehtynyt tai hän ei pysty lainkaan pitämään yhteyttä heihin. Monesti perhe ja läheiset voivat asua toisella paikkakunnalla, jolloin nuori ei tahdo vaivata vanhempiaan asialla, joka on mahdollista hoitaa oman ohjaajan kanssa.

Sijaishuoltopaikasta saadut itsenäistymisvalmiudet ja sijaishuollon ohjaajien tuki voivat vaikuttaa nuoren kokemukseen myöhemmin jälkihuollon aikana saadusta tuesta. Jos nuorella on ollut myönteisiä kokemuksia ohjaajilta saadusta tuesta sijaishuollon aikana, todennäköisemmin hän on valmiimpi ottamaan tukea vastaan myös jälkihuollon aikana. Jos nuoren kokemukset puolestaan ovat olleet jo sijaishuollon ajalta hyvin kielteisiä ohjaajia kohtaan, hän voi kokea ohjaajien antaman tuen turhaksi ja kieltäytyä siitä jopa kokonaan jälkihuollon alkaessa. Tämän vuoksi niiden haastateltavien kokemukset ohjaajilta saadusta tuesta jälkihuollon aikana ovat myönteisempiä, joiden kanssa samat sijaishuollon aikaiset ohjaajat ovat jatkaneet työskentelyä. Sijaishuollon ja jälkihuollon välistä siirtymä-

vaihetta pidetään merkittävänä nuoren itsenäistymisen kannalta. Tässä vaiheessa nuori voi pudota helposti palveluiden piiristä sekä jäädä yksin, jos hän ei ole itse tarpeeksi aktiivinen tuen saamiseksi.

11.2 Nuoren kaveri- ja ystävyysuhteet sekä niiden laatu

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että kaverit ja ystävät ovat olleet merkittäviä tuen antajia nuorille jälkihuollon aikana, koska nuoruusiässä vertaisuuden kokemus on oleellisessa osassa nuoren identiteetin kehittymisen kannalta. Ajatusten jakaminen saman ikäisten kavereiden ja ystävien kesken antaa nuorille hyväksynnän ja huolenpidon kokemuksia. Nuoret voivat kuulua useamman hengen kaveriporukkaan tai heillä voi olla yksi tai useampi läheinen ystävä. Korkiamäen (2013, 129) mukaan nuoren kaverisuhteet jakaantuvat laajemman kaveriporukan väliseen vuorovaikutukseen sekä kahden osapuolen läheisiin ystävyysuhteisiin. Kaverisuhteissa korostuu ymmärrys, empatia ja samaistuminen vertaisiin yksilöihin. Kaveriporukka tarjoaa nuorille mukavaa ajanvietettä ja seuraa.

Kavereilta saadaan hyväksyntää ja kaveriporukassa yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu. Kaveriporukoissa vietetään aikaa, koska se on nuorille mukavaa yhdessäoloa keskenään. Lastensuojelutaustaisille nuorille toisten saman ikäisten nuorten kanssa ajanvietto voi antaa myös tunteen siitä, että voi elää tavallista nuoruutta ja olla ”normaali” nuori. Lastensuojelulaitoksessa elänyt nuori voi helposti kokea leimautuvansa taustansa vuoksi, jolloin nuorelle on todella tärkeää saada viettää aikaa vertaistensa kanssa.

Väärä kaveripiiri voi kuitenkin tuoda nuoren elämään negatiivisia seuraamuksia. Kaveripiirin vuoksi nuori voi käyttää runsaasti päihteitä, tehdä rikoksia sekä laiminlyödä koulua tai töitä. Tutusta kaveripiiristä voi myös olla haastavaa irtaantua ja nuoret kokevat irtaantumisen myötä yksinäisyyttä, koska eivät ole enää osana yhteisöä tai ryhmää. (Korkiamäki, 2013, 169-170.) Opinnäytetyön tuloksista voi todeta, että kaveriporukka saattaa vaikuttaa merkittävästi nuoren itsenäistymisprosessiin ja elämänsuuntaan joko negatiivisella tai positiivisella tavalla. Haastatteluista ilmenee, että jälkihuollon aikainen kaveriporukka ei aina ole sen hetkistä

elämäntilannetta parhaiten palveleva ja saattaa johtaa tekemään väriä ratkaisuja tulevaisuuden kannalta.

Koulutovereita pidetään myös merkittävinä tuen antajina, mutta vain kouluporukkaan kuulumisen ja vapaa-ajalla yhdessä olo eivät välttämättä merkitse riittävän tuen saantia. Koulutoveriporukoista voi puuttua tiivis ja kantava vuorovaikutus sekä nuoren kokemus siitä, että on osa yhteisöä. (Korkiamäki 2013, 113-114.) Opinnäytetyön tuloksista nousee esille myös nuorten kokema yksinäisyys. Nuoret saattavat kokea olevansa yksinäisiä, vaikka he kuuluvatkin kaveriporukkaan ja heillä on ihmisiä ympärillä. Yksinäisyyden kokemukseen voi vaikuttaa vääränlainen kaveriporukka, jolta nuori ei saa tarvitsemaansa tukea ja hyväksyntää. Myös läheisten ystävien puute voi kieliä nuoren yksinäisyydestä.

Tärkeimmissä ystävyysuhteissa korostuvat omistautuminen ja molemminpuolinen tuki. Läheisiltä ystäviltä on saatavilla myös tukea tunne-elämän asioihin. Läheiseltä ystävältä saa kuunteluapua, lohdutusta sekä apua hankaliin tilanteisiin. Läheisissä ystävyysuhteissa tuettavan ja tukijan roolit vaihtelevat puolin ja toisin. (Korkiamäki 2013, 123.) Ystävien tuki arkipäiväisissä asioissa sekä etenkin heiltä saatu tuki ja ymmärrys haastavissa elämäntilanteissa on koettu merkitykselliseksi. Ystäviä voi olla useanlaisia – lapsuudenystäviä, naapureita, työkavereita tai ystäviä, jotka ovat löytyneet vasta aikuisuudessa. (Reinikainen 2009, 118.)

Monilla nuorilla on kaveriporukan lisäksi yksi tai useampi läheinen ystävä, joiden kanssa ystävyysuhde ja ajanvietto on erilaista. Läheiselle ystävälle voi luottamuksellisesti jakaa asioita, joista ei halua puhua ammattilaisille tai perheelle. Ystävät ovat voineet olla nuoren elämässä jo esimerkiksi lapsuudesta asti tai ystävyysuhteet ovat voineet muodostua myöhemmällä iällä esimerkiksi traumaattisen kokemuksen myötä, jolloin ystävyysuhteessa on mukana myös vertaistuen näkökulma. Ystävät ovat ihmisiä, joilla on vahva tunneside toisiinsa ja molemmin puolinen luottamus mahdollistuu tässä suhteessa. Ystävät ovat niitä henkilöitä, jotka pysyvät nuoren elämässä hyvinä sekä huonoina päivinä eivätkä hylkää nuorta myöskään silloin, kun on vaikeaa.

12 Pohdinta

Opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja ajankohtainen, koska siitä on vähän tutkittua tietoa. Usein jälkihuolloksi mielletään vain taloudellinen tuki, mutta halusimme selvittää, mitä muuta jälkihuolto voi tarjota nuorille ja kuinka nuoret ovat jälkihuollon aikaisen tuen kokeneet. Opinnäytetyömme avulla haastateltavat nuoret saivat mahdollisuuden tulla kuulluksi ja tuoda äänensä kuuluviin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä nuorten kokemuksia sosiaalisen verkoston antamasta tuesta jälkihuollon aikana. Kerättyjen kokemusten tarkoituksena oli helpottaa toimeksiantajamme SOMA-hankkeen toiminnan kehittämistä tulevaisuudessa. Haastateltavien nuorten kokemukset olivat monipuolisia, mutta kuitenkin vain pieneltä ryhmältä, joten tuloksia ei voida yleistää laajemmin. Nuoret kertoivat tekemäänsä verkostokarttaa apuna käyttäen henkilöistä, joilta saivat sosiaalista tukea jälkihuollon aikana. Verkostokartan laatiminen koettiin hyödyllisenä apuvälineenä haastattelussa, jolloin jokaiseen sektoriin kuuluvat henkilöt tuli huomioitua.

Jokaisen nuoren kokemus oli yksilöllinen, joten vastaukset vaihtelivat haastateltavan mukaan. Toisilla haastateltavilla oli myönteisemmät kokemukset jälkihuollosta ja jälkihuollon aikana saadusta tuesta kuin toisilla. Kaikki haastateltavat antoivat myös rakentavaa palautetta sekä kehitysehdotuksia jälkihuollon kehittämiseksi. Nuorilta saadut kehitysehdotukset olivat hyvin konkreettisia ja monipuolisia. Heidän ajatustensa pohjalta niitä olisi mahdollista toteuttaa tulevaisuudessa jälkihuollon palveluissa.

Vaikka SOMA-hanke ei virallisesti tee jälkihuoltotyötä, merkittävää on se, että nuoret kertoivat erilaisista hankkeista ja ryhmistä olleen apua jälkihuollon aikana. Niiden kautta haastateltavat olivat saaneet luotua sosiaalisia suhteita ja tunteen, että kuuluvat johonkin yhteisöön. Nuorten antamat jälkihuollon kehitysehdotukset voivat auttaa myös SOMA-hanketta työskentelemään jälkihuollon jälkeen nuorten kanssa. Hankkeessa voidaan työstää nuorten kanssa niitä asioita, jotka jäivät jälkihuollossa vähemmälle huomiolle.

Jälkihuolto oli meille molemmille vieras työkenttä, joten oli antoisaa tehdä tutkimusta siihen liittyen ja päästä sitä kautta tutustumaan jälkihuoltotyöhön. Oli huolestuttavaa huomata, kuinka erilaista jälkihuolto voi olla riippuen nuoren sijoituspaikasta. Nuorilta saaduista vastauksista päätellen myös sijoituspaikalla oli vaikutusta siihen, kuinka tyytyväisiä nuoret olivat jälkihuollon aikana saatuun tukeen. Hyvin merkittävää on, että ohjaajat ja muut viranomaiset pystyisivät selkeyttämään, mitä jälkihuolto tarkoittaa ja mitä palveluita se itsenäistyvälle nuorelle voi tarjota. Tarvetta olisi jopa valtakunnallisen tason ohjeistukselle, etteivät nuoret joutuisi eriarvoiseen asemaan asuinkunnan tai sijoituspaikan vuoksi. Lain-säädäntöön olisi tärkeää saada selkeä määritelmä jälkihuollosta ja siitä, mihin palveluihin nuorelle on tarjottava mahdollisuus jälkihuollon puitteissa.

12.1 Luotettavuus ja eettisyys

Työn luotettavuus vaatii hyvää suunnittelua sekä luotettavuuden arviointia pitkin prosessia. Usein luotettavuutta arvioidaan vasta työn valmistuttua, mutta arvioinnin täytyisi lähteä jo työn suunnitteluvaiheesta. Luotettavuus on hankala käsite tutkimuksissa, joissa tutkitaan ihmisiä ja heidän kokemuksiaan. Ihmisten toiminta ei noudata tiettyä kaavaa, toisin kuin esimerkiksi luonnontieteissä tutkittavat ilmiöt. (Kananen 2014, 145-146.) Opinnäytetyömme luotettavuuden arviointi oli rinnalla koko prosessin ajan. Pohdimme yhdessä työparin, toimeksiantajan sekä ohjaavien opettajien kanssa esimerkiksi haastateltavien määrän riittävyyttä tulosten luotettavuuden arvioinnissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijä on luotettavuuden arvioinnissa keskiössä. Hän on laatinut tutkimuksen tekoon liittyvät valinnat ja päätökset, kuten valinnut tutkimuskysymyksen, aineistonkeruumenetelmän sekä analyysimenetelmän. Tutkimuksen tekijä on vastuussa siitä, että hän noudattaa tutkimuksen tekoon liittyviä periaatteita. (Kananen 2014, 150-151.) Tutustuimme opinnäytetyömme aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin nuorten sijaishuollon kokemuksista, sijaishuollon jälkeisestä ajasta sekä sosiaalisesta verkostosta. Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt tukivat opinnäytetyömme aineistosta saa-

tuja tuloksia. Aiemmista tutkimuksista ja opinnäytetöistä nousi merkittävinä tekijöinä esille ohjaajien ja muiden tärkeiden ihmisten merkitys nuoren itsenäistyessä sekä nuoren kokemus siitä, että hän on merkityksellinen ja hänet hyväksytään omana itsenään.

Laadullisessa tutkimuksessa työn luotettavuutta lisää hyvin suunniteltu haastattelurunko. Haastattelijan on hyvä perehtyä ajatuksella haastattelurunkoon ja mietittävä valmiiksi mahdollisia lisäkysymyksiä, joilla tarkentaa tutkittavia teemoja. Jos haastattelut tehdään useammassa osassa, haastattelijalla voi kuunnella jo toteutettuja haastatteluja ennen tulevia. Näin hän voi välttää haastattelussa tekemiään virheitä seuraavien kohdalla. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 184.) Haastattelurunkoa laatiessamme pohdimme usein sitä, että saammeko haastattelukysymyksillä vastauksia juuri tutkimuskysymyksiin. Pohdimme myös, ovatko haastattelukysymykset tarpeeksi selkeitä ja yksinkertaisia, että haastateltavat kykenevät vastaamaan niihin. Haastattelujen tekeminen oli molemmille uusi ja jännittävä kokemus. Jännityksen huomasi siitä, että emme ensimmäisten haastattelujen kohdalla osanneet esittää riittävästi tarkentavia lisäkysymyksiä, jotka olisivat mahdollistaneet laajemman aineiston. Myös haastateltavat vaikuttivat siltä, että jännittivät kovasti haastatteluja, joka saattoi vääristää tulosten luotettavuutta.

Haastattelussa tärkeitä ovat perusasiat: tallentimessa on tarpeeksi tilaa ja akkua. Tarvittavat paperit on otettu mukaan ja tallentimen asetukset ovat kohdillaan. Aineiston luotettavuutta lisää se, että haastattelut litteroidaan mahdollisimman nopeasti. Luotettavuutta voi heikentää esimerkiksi nauhoitteen huono kuuluvuus tai eroavat litterointitavat eri haastattelujen välillä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 184-185.) Litteroimme haastattelut pian niiden toteuttamisen jälkeen, sillä koimme sen helpommaksi, kun haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

Pohtiessa haastattelujen luotettavuutta, arvioimme haastattelupaikan merkitystä. Se, toteutettiin ko haastattelu kahvilassa vai esimerkiksi toimistossa, määritteli paljon myös sitä, miten kummatkin osapuolet pystyivät rentoutumaan haastattelutilanteessa. Toimistossa tehdyt haastattelut olivat tunnelmaltaan jännittyneempiä kuin esimerkiksi kahvilassa toteutetut haastattelut, missä kontaktin luominen

haastateltavaan tuntui helpommalta. Anonymiteettiä eettisyyden kannalta poh-
tiessa kahvila ei ollut paras mahdollinen paikka haastattelujen toteutukseen. Ky-
syimme haastateltavien suostumusta siihen, että haastattelut toteutettaisiin kah-
vilassa ja he olivat myönteisiä asian suhteen. Suuri ihmismäärä ja puheensorina
teki mahdottomaksi sen, että viereisistä pöydistä olisi kuultu, mitä puhuimme
haastattelutilanteessa. Litterointivaiheessa kahvilan taustamelu häiritsi toisinaan
äänitteiden kuuntelua ja joihinkin haastattelun kohtiin joutui palaamaan useaan ker-
taan saadakseen varmasti selvää haastateltavan sanoista.

Yhtenä luotettavuuden mittarina voidaan pitää saturaatiota. Saturaatiolla tarkoi-
tetaan sitä, että saadut tutkimustulokset noudattavat jo olemassa olevien lähtei-
den tarjoamia tuloksia. Saturaation saavuttaminen edellyttää useampien eri läh-
teiden tarkastelua ja saturaatio voidaan sanoa täytetyksi, kun samat tulokset
toistuvat, eikä uusia tuloksia enää tule ilmi. (Kananen 2014, 153-154.) Pohdimme
paljon sitä, onko viisi haastateltavaa riittävä määrä. Haastateltavien kokemukset
poikkesivat toisistaan, joten tuloksissamme saturaatio ei täysin toteutunut. Peila-
tessa saatuja tuloksia aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja teorian tietoon,
samankaltaisuuksia kuitenkin löytyi. Uskomme siis, että saturaatio olisi täyttynyt,
jos haastateltavia olisi ollut huomattavasti enemmän.

Opinnäytetyön eettisyyden kannalta oli merkittävää, että heti alusta alkaen ker-
roimme haastateltaville, että heidän anonymiteettinsä säilyy koko opinnäytetyö-
prosessin ajan. Tämä lisäsi samalla myös tulosten luotettavuutta. Opinnäytetyön
eettisyys herätti pohdintaa siitä, ovatko haastateltavat tunnistettavissa, kun ky-
seessä on melko pienellä paikkakunnalla toimiva hanke. Keskustelimme asiasta
toimeksiantajan ja ohjaavien opettajien kanssa sekä luimme tulokset-osiota yhä
uudestaan varmistaen, että haastateltavien anonymiteetti on säilynyt. Äänitteet
ja litteroitu aineisto myös tuhottiin, kun opinnäytetyö oli valmis.

Opinnäytetyötä tehdessä loppuratkaisuun voi vaikuttaa se, millaisia kirjoja työn
tekijä on valinnut lähteekseen. Kaikista aiheista lähteitä ei ole saatavilla riittävästi,
joten kirjoittajan on joissakin tapauksissa vain tyydyttävä olemassa oleviin lähtei-
siin. Keskeistä on se, kuinka opinnäytetyön tekijä pystyy perustelemaan teke-

mänsä valinnat eri opinnäytetyön vaiheissa. Laadullisessa tutkimuksessa tuloksia ei voida arvioida sen mukaan, ovatko ne hyviä tai huonoja, joten niiden luotettavuuden arviointikin perustuu siihen, kuinka hyvin työn tekijä on pystynyt perustelemaan tutkimustulosten paikkansa pitävyyden. (Kananen 2014, 145-146. Opinnäytetyöhömmä lähteitä etsiessämme jouduimme usein pohtimaan niiden luotettavuutta. Esimerkiksi, jos kyseessä oli hyvin vanha julkaisu, pyrimme löytämään uudemman painoksen teoksesta. Pääsääntöisesti olemme käyttäneet kirjallisuutta lähteinä, sillä internetistä saatu tieto vaatii usein tarkempaa luotettavuuden arviointia. Verkkolähteisiin suhtauduimme hyvin kriittisesti.

12.2 Oppimisprosessi

Tämä opinnäytetyöprosessi kesti noin vuoden ajan. Opinnäytetyön ideointi lähti yhteisestä kiinnostuksen kohteesta lastensuojeluun ja jälkihuoltoon. Keväällä 2018 tapasimme ensimmäisen kerran toimeksiantajamme ja keskustelimme mahdollisesta opinnäytetyön aiheesta. Toimeksiantajalla oli tarjota meille valmiita aiheita, joista erityisesti sosiaalisiin verkostoihin liittyvät aiheet herättivät mielenkiinnon. Yhdessä lähdimme muovaamaan toimeksiantajan aiheiden sekä omien ideoiden pohjalta mielekästä tutkimustehtävää. Tutkimustehtävä ja -kysymykset kuitenkin muuttuivat ja tarkentuivat opinnäytetyöprosessin aikana useasti. Lopulta pitkän pohdinnan ja usean muutoksen jälkeen päädyimme tutkimustehtävään, joka oli selvittää nuorten kokemuksia sosiaalisen verkoston antamasta tuesta jälkihuollon aikana.

Kevään 2018 aikana kirjoitimme opinnäytetyön suunnitelman, joka hyväksyttiin toukokuussa. Suunnitelmavaiheessa olimme löytäneet mielekkään aiheen ja meidän täytyi pohtia, teemmekö laadullisen vai määrällisen tutkimuksen, mitä menetelmiä käytämme aineiston keruuseen ja kuinka analysoimme aineiston. Tutustuimme teorian kautta eri vaihtoehtoihin ja valitsimme opinnäytetyötämme parhaiten palvelevat vaihtoehdot.

Kesän 2018 aikana toteutimme haastattelut ja litteroimme aineiston. Haastattelujen alussa haastateltavilla oli mahdollisuus laatia verkostokartta. Ajatuksena oli,

että verkostokartta helpottaisi haastateltavia kertomaan sosiaalisesta verkostostaan. Korostimme haastateltaville, että verkostokartan ei tarvitse olla hieno ja erikoinen, koska emme kerää niitä itsellemme. Jälkeen päin pohdimme, että verkostokartat olisi ehdottomasti kannattanut kerätä aineiston tueksi. Verkostokartasta olisimme voineet tarkastella haastateltavien sosiaalisen verkoston laajuutta sekä käyttää sitä apuna opinnäytetyön johtopäätöksiä laatiessa.

Haastattelujen tekeminen oli molemmille uusi kokemus. Jännitimme aluksi haastattelutilanteita ja aineistoa litteroitaessa jännityksemme kuului myös äänityksistä. Jokaisen haastattelun jälkeen haastattelutilanteet rentoutuivat sekä saimme itsevarmuutta haastattelijoina toimimiseen. Litterointivaihe ei ollut niin työläs, kuin olimme kuvitelleet. Jaoimme haastattelut niin, että toinen meistä litteroi kaksi ja toinen kolme haastattelua. Omaa puhetta kuunnellessa, opimme myös lisää haastattelijan roolista. Teimme havainnon, että turhat täytesanat hidastavat litterointia.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja lopullisen opinnäytetyöraportin kirjoittaminen tapahtui syyskuun 2018–helmikuun 2019 välisenä aikana. Tukena prosessissa olivat opinnäytetyömme ohjaajien pitämät kuukausittaiset lukupiirit sekä toimeksiantajalta saatu palaute. Sisällönanalyysin tekeminen oli haastava vaihe, vaikka olimme tutustuneet sen teoriapohjaan jo suunnitelmavaiheessa. Palasimme teoriaan yhä uudestaan ja kävimme yhä uudestaan ja uudestaan läpi haastatteluaineistoa. Tässä vaiheessa käytimme tukena aiempia opinnäytetöitä, joissa oli käytetty menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Raportin kirjoittamisessa haasteellisinta oli löytää sopivia ja luotettavia lähteitä. Esimerkiksi jälkihuollosta oli saatavilla melko vähän lähdemateriaalia, vaikka kävimme useammankin paikkakunnan kirjastojen tarjonnat läpi. Lähteiden valinnassa opimme olemaan kriittisiä ja arvioimaan tarkasti niiden sopivuutta opinnäytetyöhön. Raportointivaiheessa saimme lisää itsevarmuutta tehdä omia valintoja opinnäytetyöhön liittyen sekä myös perustella tekemiämme päätöksiä ja valintoja.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme perusteet laadullisen tutkimuksen tekemisestä sekä aineistolähtöinen sisällönanalyysi tuli tutuksi. Pohdimme paljon tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuten haastateltavien anonymiteettiä sekä erilaisten lähteiden luotettavuutta. Työparin kanssa oli antoisaa jakaa ajatuksia vastavuoroisesti sekä miettiä haastavia kohtia yhdessä. Tekemistä pystyi jakamaan, jolloin työmäärä ei kasvanut kohtuuttomaksi. Hyödynsimme myös molempien vahvuuksia kirjoittajana sekä tiedon etsijänä. Yksin omalle tekemiselleen ja tekstilleen sokeutui hyvin nopeasti, jolloin työpari saattoi lukea tekstin ja korjata siinä ilmenevät virheet.

12.3 Jatkotutkimusideat ja niiden hyödynnettävyys

Opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää SOMA-hankkeen toiminnan kehittämiseksi haastatteluista kerätyn aineiston pohjalta. Opinnäytetyömme tulokset voivat antaa uutta näkökulmaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöille ja opiskelijoille. Erityisesti jälkihuollon parissa työskentelevät henkilöt voivat hyödyntää opinnäytetyötämme oman työnsä kehittämisessä.

Haastattelu-aineistosta nousi esille ajatus jatkotutkimusideasta, joka voisi tarkastella jälkihuollon palveluiden tuottajien toimintatapoja. Tarkoituksena olisi selvittää millaista on laadukas jälkihuoltotyö.

Lähteet

- Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi – Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2007. Nuoren aika. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta - Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-%209.pdf?sequence=1. 30.5.2018.
- Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa Helminen, J (toim.). Sosiaaliohjaus - lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 14-28.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistelä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi – perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Juvenes Print.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Raine, V. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Keuruu: PS-kustannus, 73-87.
- Kiviniemi, L., Läksy, M-L., Matinlauri, T., Nevalainen, K., Ruotsalainen, K., Sepänen, U-L. & Oikkonen-Vuokila, P. 2014. Minä mielenterveystyön tekijänä. Helsinki: Edita.
- Korkiamäki, R. 2013a. Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertais-suhteissa. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Korkiamäki, R. 2013b. Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertais-suhteissa. Tampereen Yliopisto. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68124/978-951-44-9124-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 2.12.2018.
- Laaksonen, S. 2004. Nuoren tukeminen ja vastuuttaminen. Teoksessa Laaksonen, S (toim.). Jälkihuolto-opas. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry, 24-31.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Lastensuojelulaki 1302/2014.
- Lastensuojelulaki 88/2010.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lähteenmäki, A. 2018. Projektityöntekijä. SOMA-hanke. 23.10.2018.
- Mikkonen, I. 2009. Sairastuneen vertaistuki. Kuopion yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Kuopio: Kopijyvä.
- Myllykoski, A-M., Melamies, N. ja Kangas, S (toim.). 2004. Itsenäistyvä nuori ja AD/HD. Juva: PS-kustannus.
- Perhehoitolaki 263/2015.

- Pesonen, A. 2006. Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveysalan auttamistyössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-Kustannus, 155-170.
- Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2016. Puheen litterointikäytännöistä eri tutkimustarkoituksiin. Teoksessa Tiittula, L., Nuolijärvi, P., Voutilainen, E., Kurimo, M., Rainò, P., Laurén, S., Pöntys, M. & Haapanen, L. (toim.) Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja. Turenki: Hansaprint Oy, 63-86.
- Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki-Käytäntö ja Soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Salmela, J. 2006. Koetun sosiaalisen tuen, pätevyyden, itsearvostuksen ja liikunnan yhteyksiä nuoruusiän kasvuvuosina. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Seppänen, U-L. & Oikkonen-Vuokila, P. 2014. Minä mielenterveystyön tekijänä. Helsinki: Edita.
- Sinkkonen, J. 2012. Nuoruusikä - Miten lapsesta tulee nuori aikuinen? Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Soma-hanke 2018a. Tietoa hankkeesta. <https://www.somahanke.fi/tietoa-hankkeesta>. 8.2.2019.
- Soma-hanke 2018b. Tavoitteet. <http://www.somahanke.fi/tavoitteet>. 8.2.2019.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2015.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Törrönen, M. & Vauhkonen, T. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena: osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf. 25.10.2018.
- Vílen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

(käytetään, kun tutkimusta/kyselyä tehdään Karelia-amk:n ulkopuoliselle taholle)

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Itsenäistyvien jälkihuolto nuorten kokemukset sosiaalisen verkoston antamasta tuesta

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö: Soma-hanke, Joensuu

Tutkimuksen:

- a) kohde/kohdejoukko: Itsenäistyvät jälkihuolto nuoret
- b) aineiston keruumenetelmä: Teemahaastattelu
- c) aineiston keruun ajankohta: Kesä 2018

Opinnäytetyön tekijä/t:

Viivi Kupiainen
Viivi Kupiainen

Jonna Kosonen
Jonna Kosonen

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Piia Kauhainen
PIIA KAUHAINEN

Työelämäohjaaja:

Anna Laitinen
ANNA LAITINEN

18 / 6 2018

LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus poistettu.

Toimeksiantosopimus poistettu.

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Ikä?
2. Jälkihuollon palveluiden ajankohta?
3. Sijoituspaikka?

Käytämme verkostokarttaa sovelletusti haastattelun tukena. Verkostokartan avulla kartoitamme, ketkä kuuluvat nuoren sosiaalisen verkostoon. Haluaisimme nähtäväksi ne henkilöt, jotka ovat olleet nuoren tukena jälkihuollon aikana.

SOSIAALINEN VERKOSTO

4. Ketkä ovat/olivat sinulle läheisimpiä ihmisiä elämässäsi jälkihuollon aikana?
5. Kuinka usein tapaat/tapasit näitä ihmisiä jälkihuollon aikana (kuukauden aikana)?

SOSIAALISELTA VERKOSTOLTA SAATU TUKI

6. Millaista tukea saat/olet saanut jälkihuollon aikana sosiaaliselta verkostolta (muu kuin rahallinen tuki)?
  - A. Perhe
  - B. Suku
  - C. Koulu/työ
  - D. Muut (ystävät, kaverit, naapurit ym.)
  - E. Viranomaiset/ammattilaiset

**HAASTATELTAVIEN NUORTEN KOKEMUKSET SOSIAALISELTA
VERKOSTOLTA SAADUSTA TUESTA**

7. Millaisena olet kokenut/koit sosiaalisen verkoston antaman tuen?
8. Onko/oliko saamasi tuki riittävää? Miksi?
9. Millaista tukea toivot/olisit toivonut saavasi sosiaaliselta verkostolta? Kaipaatko/olisitko kaivannut jotain muuta tukea?

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Pyydämme Teitä osallistumaan haastatteluun, jota käytämme opinnäytetyömme tutkimusaineistona.

Tutkimusta koskevat haastattelut nauhoitetaan, ja ne tuhotaan heti tutkimustulosten valmistuttua. Olen tietoinen tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä tutkimukseen käytettävistä tutkimusmenetelmistä. Osallistuminen on minulle vapaaehtoista eikä siitä aiheudu minulle kustannuksia. Henkilötietojani tai haastattelussa ilmi tulleita tietoja ei luovuteta eteenpäin ja niitä käytetään ainoastaan tämän opinnäytetyön tarpeisiin. Tiedot hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Minulla on oikeus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen ajan kohdasta riippumatta ja/tai ilman perusteluja.

Suostun siihen, että opinnäytetyön tekijät Jonna Kosonen ja Viivi Kupiainen nauhoittavat haastatteluni ja käyttävät siitä saatua aineistoa opinnäytetyöhönsä.

Paikka ja aika: _____ __/__/____

_____
Jonna Kosonen

_____
Viivi Kupiainen

_____

<p>Alkuperäisilmaukset</p> <p>Sosiaalinen verkosto</p>	<p>Pelkistetyt ilmaukset</p>
<p>"No jälkihuollon aikana niin näistä merkittävimmistä henkilöistä oli niinku tietenkii ohjaajat selkeesti."</p> <p>"Noo suunnilleen neljä kertaa kuukaudessa, se vaihteli aika paljon."</p> <p>"No tietysti niinku sukulaiset"</p> <p>"Sukulaisia sitten niinku sen kerran kuukaudessa ainakii..."</p> <p>"Kaverit...ylivoimaisesti."</p> <p>"Joka päivä kavereita."</p>	<p>Ohjaajat (Noin neljästi kuukaudessa)</p> <p>Sukulaiset (Noin kerran kuukaudessa)</p> <p>Kaverit (Päivittäin)</p>
<p>Sosiaaliselta verkostolta saatu tuki</p>	
<p>"Veljet nyt näytti vähän esimerkkiä, miten pitää ainaki yrittää ellää ja näi poispäin." (A=Suku,perhe)</p> <p>"Semmonen puhelintuki oli semmonen mikä riitti aika pitkälle." (E=Virnomaiset)</p> <p>"Sitten enemmän, jos on ollu joku kriisihomma niin just yks ystävä kellä on samanlainen tausta niin sitten hän on ollu semmonen läheisin periaatteessa. Tukea puolin ja toisin." (D=Muu)</p> <p>Kokemukset sosiaaliselta verkostolta saadusta tuesta</p>	<p>Veljiltä saatu esimerkki ja roolimallina toimiminen</p> <p>Puhelimitse saatu keskusteluapu</p> <p>Ystävältä saatu henkinen tuki ja vertaistuki</p>
<p>"Minuu harmittaa hirveesti, että miulla on jälkihuolto menny nyt jo ohi ja tuntuu et mie ennoo ees ikinä tienny et mitä se jälkihuolto oikeesti vois antaa miulle."</p> <p>"Mie ehkä sain kavereilta sen mitä mie niinko halusin sillon, eli pysty puhumaan niitten kaa ja pääs semmoseen yhteisymmärrykseen...on niistä hyöttykii ollu ja appuu."</p> <p>"Varmaan just joku semmonen et auttaavat (työntekijät) jossai arkiasioissa... eivät heitä heti hanksoja kenttään ja niin poispäin."</p>	<p>Haastateltava ei saanut selkeytystä siitä, mitä jälkihuolto voi tarjota hänelle.</p> <p>Kavereilta saatu tuki koettiin merkittäväksi ja kavereille oli helppo puhua asioista.</p> <p>Olisi toivonut työntekijöiltä apua arkisissa asioissa ja pitkäjänteisyyttä, etteivät ammattilaiset heti luovuta nuorten kanssa työskennellessä, jos jokin asia ei onnistu.</p>

Taulukko yläluokkien, pääluokkien ja yhdistävän luokan muodostamisesta
Liite 6

Yläluokka	<u>Pääluokka</u>	<u>Yhdistävä luokka</u>
<p>Kaveri- ja ystävyyssuh- teiden ominaisuudet</p> <p>Suhteen laatu</p> <p>Tuen laatu</p> <p>Kaveripiirin vaikutus nuor- ren tekemille valinnoille</p>	<p>Kaveri- ja ystävyyssuhteet sekä niiden laatu</p>	<p>Nuorten kokemuksia sosi- aalisen verkoston anta- masta tuesta jälkihuollon aikana</p>
<p>Työntekijän rooli</p> <p>Luottamuksellinen asia- kassuhde</p> <p>Tuen laatu</p> <p>Yksilöllisyys</p> <p>Kohtaamisen merkitys</p>	<p>Nuoren ja työntekijän välinen suhde</p>	

